

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. Короленка
Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та методики викладання історії**

Затверджую
Проректор із науково-педагогічної роботи

_____ Б.В. Год

« ____ » _____ 2011 р.

**Робоча навчальна програма
з курсу
«Історія слов'янських народів»
(частина I)**

Галузь знань: *0203 Гуманітарні науки*
Освітньо-кваліфікаційний рівень: *бакалавр*
Напрямок підготовки: *6.020302 Історія*

Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка
Протокол № ____ від _____ 2011 р.

Історія слов'янських народів (частина I): Робоча навчальна програма з курсу для студентів історичного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. — Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2011. — 38 с.

Укладач: Лахно Олександр Петрович — кандидат історичних наук, доктор філософії (Ph. D.) у галузі історії, доцент кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

- ✓ Этногенез народов Балкан и Северного Причерноморья: Лингвистика, история, археология. — М., 1984.
- ✓ Юшков С.В. Очерки по истории феодализма в Древней Руси / С.В.Юшков. — М.-Ленинград, 1939.
- ✓ Якубский В.А. Проблемы аграрной истории средневековой Польши / В.А.Якубский. — Ленинград, 1975.
- ✓ Якубский В.А. Славяне в древности. Первые государственные образования у южных и западных славян / В.А.Якубский // Очерки истории южных и западных славян. — Ленинград, 1957.
- ✓ Янин В.Л. Новгородские посадники / В.Л.Янин. — М., 1962.
- ✓ Яременко В. Володимир Мономах: князь-державец, князь-письменник / В.Яременко // Українська культура. — 2005. — №7-8. — С.28-30.

Пояснювальна записка

Історія слов'янських народів є складовою частиною світової історії, під якою ми розуміємо шлях, пройдений людством за період свого існування. Найближчі сусіди України — західні, південні та східні слов'яни — впродовж багатьох століть відігравали й відіграють своєрідну і важливу роль не лише в історії Європи, а й світу. З давніх-давен слов'янські народи мають тісні контакти з українцями. Зумовлюється це як етнічною та територіальною близькістю, мовними та культурними традиціями, так багатомістовими переплетіннями історичних доль слов'ян, розумінням непростих сюжетів їхніх взаємин. Тому вивчення курсу «Історія слов'янських народів» відкриває для студентів можливість глибокого та різнобічного осягнення минувшини й сьогодення нашої держави.

Взаємини між слов'янськими народами та сусідніми країнами завжди були набагато різноманітнішими, ніж це може здатися з перегляду сучасної літератури. Не тільки нові політичні реалії — незалежні Україна, Польща, Чехія, Словаччина, Болгарія, Сербія тощо та їх роль у формуванні сучасної Європи, а й мова, інтелектуальна атмосфера, досягнення світової гуманістики вимагають перегляду усталених поглядів на тих, хто живе поряд, близько чи далеко. Треба спробувати з'ясувати, чому і як минулі покоління сприймали сучасну їм дійсність, вимагали в ній свого місця й створювали неповторну культуру. Все це повинно показувати, що всі народи більшою чи меншою мірою причетні до цивілізаційних здобутків, які стали надбанням людства і з яких ми сьогодні можемо користатися.

Предмет «Історія слов'янських народів» є одним із традиційних нормативних курсів вищої школи гуманітарного профілю зі спеціальності «Історія». Мета даного курсу зводиться передусім до вивчення історії етнополітичного, соціально-економічного та культурного розвитку болгарського, сербського, хорватського, словенського, чеського, словацького, польського, білоруського, російського та інших народів. Завдання курсу полягає ще і в тому, щоб простежити різноманітні шляхи розвитку слов'янських взаємин на різних етапах історії, які збагачувалися, змінювалися, утверджувалися практикою життя і боротьби, ставали важливим компонентом загальносвітового історичного процесу.

* * *

Курс «Історія слов'янських народів» (частина I) є складовою частиною всесвітньої історії й охоплює тривалий період в історії Південної, Центральної та Східної Європи — від появи слов'янських етносів до нового часу розвитку людської цивілізації (з найдавніших часів до початку XVI століття).

Курс: Підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної практики
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 6 Модулів: 4 Загальна кількість годин: 216 Тижневих годин: 6	Шифр та назва галузі 0203 Гуманітарні науки Шифр та назва напрямку 6.020302. Історія Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр	Обов'язкова Рік підготовки: 2 Семестр: 3, 4 Вид контролю: залік і екзамен

Структура залікового кредиту

№ з/п	Назви змістових модулів і тем дисципліни	Аудиторна робота (год.)		Позаауди- торна ро- бота (год.)	
		Лекційні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
<i>І семестр</i>					
Змістовий модуль №1.					
Рання історія слов'ян і перші слов'янські держави — Болгарія і Київська Русь					
1.1.	Вступ до курсу	2	-	-	-
1.2.	Походження та рання історія слов'ян	4	-	2	2
1.3.	Розселення слов'ян на Балканському півострові	2	-	2	2
1.4.	Розвиток східних слов'ян до утворення давньоруської держави	4	2	4	2
1.5.	Перша Болгарська держава	2	4	2	2
1.6.	Еволюція давньоруської держави (IX-XII ст.)	4	4	2	2
1.7.	Друге Болгарське царство	2	2	2	2
Модульна контрольна робота №1					
<i>Загалом</i>		20	12	14	12
Змістовий модуль №2.					
Балканські слов'яни в добу середньовіччя					
2.1.	Сербські землі в період раннього середньовіччя. Держава Неманичів	4	2	2	2
2.2.	Середньовічна Боснія і основні віхи її історії	-	2	3	3
2.3.	Основні етапи розвитку середньовічної Хорватії	-	2	3	3
2.4.	Далматинські міста в середні віки. Чорногорія	-	2	3	3
2.5.	Культура балканських слов'ян в епоху середньовіччя	-	-	3	3
2.6.	Слов'янські землі під владою Османської імперії (до XVI ст.)	4	-	2	4
Модульна контрольна робота №2					
<i>Загалом</i>		8	8	16	18
Перевірка ІНДЗ і залік					
<i>Усього за семестр</i>		28	20	30	30
108 год. (3 кредити)					

- ✓ Трепавлов В.В. Золотая орда в XIV-XV веках / В.В.Трепавлов // Преподавание истории в школе. — 2004. — №2. — С. 25-29.
- ✓ Трепавлов В.В. Кочевники южнорусских степей / В.В.Трепавлов // Преподавание истории в школе. — 2007. — №3. — С. 36-45.
- ✓ Трубецкой Н.С. Наследие Чингизхана / Н.С.Трубецкой. — М., 1999.
- ✓ Удальцова З.В. Идеино-политическая борьба в ранней Византии (по данным историков IV-VII вв.) / З.В.Удальцова. — М., 1974.
- ✓ Уолкер С.С. Чингиз-хан / С.С.Уолкер. — Ростов-на-Дону, 1998.
- ✓ Федака С. Любецкий з'їзд князів 1097 року — контрапункт давньоруської історії / С.Федака // Історія України. — 1999. — Квітень (№15). — С. 4-6.
- ✓ Флоря Б.Н. Судьбы Кирилло-Мефодиевской традиции / Б.Н.Флоря. — СПб., 2000.
- ✓ Фоменкова В.М. Статуты Казимира III как источник по истории аграрных отношений в феодальной Польше / В.М.Фоменкова // Славянский архив. — М., 1963.
- ✓ Франклин С. Начало Руси. 750-1200 / С.Франклин, Д.Шепард. — СПб., 2000.
- ✓ Фрейденберг М.М. Города-коммуны Далматинского побережья / М.М.Фрейденберг, А.В.Чернышов // Раннефеодальные государства на Балканах. — М., 1985.
- ✓ Фрейденберг М.М. Дубровник и Османская империя / М.М.Фрейденберг. — М., 1984.
- ✓ Фрейденберг М.М. Крестьянство на Балканах в XII-XVIII вв. / М.М.Фрейденберг. — Калинин, 1984.
- ✓ Фрейдзон В.И. История Хорватии. Краткий очерк с древнейших времен до образования республики (1991 г.) / В.И.Фрейдзон. — СПб., 2001.
- ✓ Фроянов И.Я. Древняя Русь. Опыт исследования истории социальной и политической борьбы / И.Я.Фроянов. — М.-СПб., 1995.
- ✓ Фроянов И.Я. Киевская Русь: Очерки социально-политической истории / И.Я.Фроянов. — Ленинград, 1980.
- ✓ Фроянов И.Я. Киевская Русь: Очерки социально-экономической истории / И.Я.Фроянов. — Ленинград, 1974.
- ✓ Хозяйство и общество на Балканах в средние века. — Калинин, 1978.
- ✓ Хорошев А.С. Политическая история русской канонизации (XI-XVI вв.) / А.С.Хорошев. — М., 1986.
- ✓ Хорошкевич А.Л. Русское государство в системе международных отношений конца XV — начала XVI в. / А.Л.Хорошкевич. — М., 1980.
- ✓ Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. — М., 1961.
- ✓ Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. Н.П.Грацианского и С.Д.Сказкина. — М., 1950.
- ✓ Хрестоматия по истории средних веков: В 3 т. / Под ред. С.Д.Сказкина. — М., 1961. — Т.1-3.
- ✓ Хрестоматия по истории южных и западных славян: В 3-х т. / Отв. ред. М.М.Фрейденберг. — Минск, 1987. — Т. 1.
- ✓ 1987-1991. — Т. 1.
- ✓ Чарушников В. Кто такой Александр Невский? / В.Чарушников // Москва. — 2003. — №5. — С. 189-197.
- ✓ Черепнин Л. Русские феодальные архивы XIV-XV веков: В 2-х т. / Л.Черепнин. — М., 1948-1951.
- ✓ Черепнин Л.В. Образование русского централизованного государства в XIV-XV веках / Л.В.Черепнин. — М., 1960.
- ✓ Чиркович С. Сербия: Средние века / С.Чиркович. — М., 1996.
- ✓ Чорній В. Історія Болгарії / Володимир Чорній. — Львів, 2007.
- ✓ Чрня З. История хорватской культуры / З.Чрня. — Загреб, 1965.
- ✓ Чуркина И.В. Первые государственные объединения словенцев / И.В.Чуркина // Вопросы истории. — 2007. — №4. — С. 126-141.
- ✓ Шишов А.В. Александр Невский / А.В.Шишов. — Ростов-на-Дону, 1999.
- ✓ Шмидт С.О. Становление Российского самодержавства / С.О.Шмидт. — М., 1973.
- ✓ Шмурло Е.Ф. История России. IX-XX века / Е.Ф.Шмурло. — М., 2005.
- ✓ Шокарев С. Русские княжества в XIV-XV столетиях / С.Шокарев // История (приложение к газете «Первое сентября»). — 2003. — 1-7 января (№1). — С. 2-9.

- ✓ Сборник документов по социально-экономической истории Византии/ Отв. ред. Г.А.Косминский. — М., 1951.
- ✓ Свак Д. К вопросу об оценке деятельности Ивана Пересветова / Д.Свак // Studia Slavica. — 1978.
- ✓ Свердлов М. Володимир Святославич святий — князь і людина / М.Свердлов // Хроніка-2000. — 2007. — В.69-70. — С.263-286.
- ✓ Свердлов М.Б. Генезис и структура феодального общества в Древней Руси / М.Б.Свердлов. — Ленинград, 1983.
- ✓ Свердлов М.П. Общественный строй у славян в VI — начале VII века / М.П.Свердлов // Советское славяноведение. — 1977. — №3.
- ✓ Свод древнейших известий о славянах. — М., 1991-1995. — Т.1-2.
- ✓ Сегада С. Найдавніші історичні витоки слов'янства за даними антропології / С.Сегада // Народна творчість та етнографія. — 2005. — №6. — С. 18-23.
- ✓ Седов В. Соседи Рима, кельтов и германцев: К началу I тысячелетия н.э. относятся первые известия о славянах в античных источниках / В.Седов // Родина. — 2006. — №4. — С. 6-11.
- ✓ Седов В.В. Происхождение и ранняя история славян / В.В.Седов. — М., 1968.
- ✓ Седов В.В. Русский каганат IX века / В.В.Седов // Отечественная история. — 1998. — №4.
- ✓ Седов В.В. Славяне в древности и раннем средневековье / В.В.Седов. — Т.1-2. — М., 1994, 1995.
- ✓ Семенов-Зусер С. Князь Святослав / С.Семенов-Зусер. — Х.: Кн.-газ. вид-во, 1946. — 59 с.
- ✓ Сербия и Болгария в середине XIV в. // Социально-экономическая и политическая история Юго-Восточной Европы. — Кишинев, 1980.
- ✓ Симоненко М.О. Військове мистецтво слов'ян Київської Русі / М.О.Симоненко // Історія та правознавство. — 2005. — №5. — С.7-9.
- ✓ Синицына Н.В. Максим Грек в России / Н.В.Синицына. — М., 1977.
- ✓ Система государственного феодализма в России. Сб. статей. — М., 1993.
- ✓ Скіфія. — Х., 2005.
- ✓ Скляренко В.Г. Походження назви Русь / В.Г.Скляренко // Мовознавство. — 2005. — №6. — С. 3-17; 2005. — №3/4. — С. 33-46.
- ✓ Скляренко В.Г. Русь і варяги / В.Г.Скляренко. — К., 2006.
- ✓ Скрипник М. Політична думка в Київській Русі / М.Скрипник // Історія України. — 2004. — №35. — С.11-14.
- ✓ Скрынников Р.Г. Трагедия Новгорода / Р.Г.Скрынников. — М., 1994.
- ✓ Славяне и скандинавы. — М., 1986.
- ✓ Славяне на Днестре и Дунае. — К., 1983.
- ✓ Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. — К., 1990.
- ✓ Славянская мифология: Энциклопедический словарь. — М., 1995.
- ✓ Славянский мир: Общность и многообразие // Родина. — 2006. — №4. — С. 1-145.
- ✓ Смирнов И.И. Очерки политической истории Русского государства 30-50-х годов XVI века / И.И.Смирнов. — М.-Ленинград, 1958.
- ✓ Соловьев С.М. История России с древнейших времен / С.М.Соловьев // Сочинения: В 15-ти кн. — М., 1959-1966. — Кн. 2-4.
- ✓ Средневековая Русь. XIII-XIV века // Родина. — 2003. — №11. — С. 9-143.
- ✓ Стефанович П.С. Государство и церковь в домонгольской Руси / П.Стефанович // Вопросы истории. — 2002. — №7. — С. 41-59.
- ✓ Судебники XV-XVI веков / Под ред. Б.Д.Грекова. — М.-Ленинград, 1952.
- ✓ Терещенко Ю. Становлення старокіівської держави і процес державотворення у Західній Європі (VI-IX ст.) / Ю.Терещенко // Історія України. — 1996. — №7. — С. 1-3.
- ✓ Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология / А.П.Толочко. — К., 1992.
- ✓ Толочко О.П. Київська Русь / О.П.Толочко, П.П.Толочко. — К., 1998.
- ✓ Толочко П.П. Давня історія України. В 3-х тт.: Первісне суспільство. 1 / Ред. Станко В.Н. — К., 1997.
- ✓ Толочко П.П. Историчні портрети: Із іст. давньоруської та європейської політики X-XII ст. / П.П.Толочко. — К., 1990.
- ✓ Толочко П.П. Ярослав Мудрий / П.П.Толочко. — К., 2002.

<i>II семестр</i>					
Змістовий модуль №3.					
Слов'яни Центральної Європи у середньовічну добу					
3.1.	Слов'яни Центральної Європи в період раннього середньовіччя	2	2	2	2
3.2.	Становлення та розвиток середньовічної Чеської держави. Гуситська революція	6	4	2	4
3.3.	Втрата Чехією політичної самостійності	-	2	2	2
3.4.	Словаки у середньовічну добу	-	-	2	4
3.5.	Виникнення і розвиток ранньосередньовічної Польської держави	2	2	4	2
3.6.	Відбудова та розвиток середньовічної Польської держави (XIV-XVI ст.)	4	2	4	2
3.7.	Культура центральноевропейських (західних) слов'ян в епоху середньовіччя	2	2	2	4
Модульна контрольна робота №3					
Загалом		16	14	18	20
Змістовий модуль №4.					
Об'єднання руських земель і зміцнення Московської держави (XIII — початок XVI століття)					
4.1.	Боротьба народів Русі за незалежність у XIII-XIV ст.	2	2	4	4
4.2.	Об'єднання руських земель і утворення Московської держави (XIV — поч. XVI ст.)	6	4	4	2
4.3.	Культура на руських землях у XIV — на початку XVI ст.	2	2	4	4
Модульна контрольна робота №4					
Загалом		10	8	12	10
Перевірка ІНДЗ і екзамен					
Усього за семестр		26	22	30	30
108 год. (3 кредити)					
Разом за курс		54	42	60	60
216 год. (6 кредитів)					

Мета і завдання вивчення навчальної дисципліни

Основною метою курсу є формування знань про специфіку предмету дослідження історії східних, західних і південних слов'ян у ранній час і середньовічну добу, розуміння основних тенденцій розвитку слов'янства у визначений період, вироблення умінь і навичок, необхідних при аналізі джерел і літератури.

Завданнями курсу «Історія слов'янських народів» (частина I) є:

- дати студентам основи знань з проблем еволюційного розвитку слов'янських народів;
- виробити у них науковий підхід до економічної, соціально-політичної історії та культурної спадщини слов'янських народів з точки зору сучасної історіографії;
- розвивати вміння та навички критичного аналізу інформації, взятої з історичних джерел і наукової літератури;
- засвоїти основні поняття і терміни курсу «Історія слов'янських народів».

Види навчальної діяльності студентів

I. Аудиторна діяльність:

а) **лекційна робота** — конспектування теоретичного матеріалу, який в усній формі пропонується викладачем на лекційних заняттях;

б) **робота на практичних (семінарських) заняттях** — проявляється у вигляді виступів, рецензій, відповідей на задалегідь запропоновані запитання, доповнень тощо, до яких студенти готують тези на підставі опрацювання рекомендованої літератури та виконання запропонованих завдань;

в) **модульна контрольна робота** — виконання різнорівневих тестових завдань, в яких представлений увесь навчальний матеріал модуля;

II. Позааудиторна діяльність:

а) **виконання ІНДЗ** — полягає в написанні письмового реферату з певної проблеми та виконанні творчого завдання з однієї з тем дисципліни;

б) **самостійна робота** — передбачає варіативне самостійне виконання завдань у вигляді тестів, заповнення або складання таблиць і схем, вирішення проблемних завдань, робота з контурною картою, словником термінів тощо;

в) **консультації** — отримання студентами відповідей на запитання від викладача; проводяться за встановленим кафедрою розкладом або за усною домовленістю з викладачем;

г) **підготовка до заліку чи екзамену** — повторення всього обсягу вивченого матеріалу з дисципліни.

Форми контролю, критерії та шкала оцінювання знань студентів

Форми контролю:

а) **поточний контроль** — проводиться постійно під час проведення аудиторних занять і спрямований на перевірку систематичності роботи студентів, рівня засвоєння матеріалу впродовж викладання курсу за встановленими критеріями;

б) **модульний контроль** — здійснюється як підсумок вивчення окремого змістового модуля й проводиться у різних формах організації контролю знань;

в) **підсумковий контроль** — підсумкова оцінка складається з усіх балів, набраних студентом під час поточного та модульного видів контролю, а також отриманих балів на самому підсумковому контролі. Форми підсумкового контролю з курсу «Історія слов'янських народів» (частина I) — залік і екзамен. Оцінки, отримані упродовж вивчення всіх модулів, є остаточними.

Оцінювання навчальної діяльності студента з дисципліни (за семестр)

Поточний контроль		ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	до 20 балів	до 40 балів	до 100
до 40 балів				
Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4	до 20 балів	до 40 балів	до 100
до 40 балів				

- ✓ Полное собрание русских летописей. — М., 1962. — Т. 1-2.
- ✓ Полосин И.И. Социально-политическая история России XVI — начала XVII в. / И.И.Полосин. — М., 1963.
- ✓ Польские мыслители эпохи Возрождения. Сборник текстов / Подбор, ред. и прим. И.С.Нарского. — М., 1960.
- ✓ Поляков А.Н. Древнерусская цивилизация: основные черты социального строя / А.Н.Поляков // Вопросы истории. — 2006. — №9. — С.67-86.
- ✓ Поляков А.Н. Древнерусская цивилизация: основы политического строя / А.Н.Поляков // Вопросы истории. — 2007. — №3. — С.50-69.
- ✓ Поляков А.Н. Образование древнерусской цивилизации / А.Н.Поляков // Вопросы истории. — 2005. — №3. — С. 72-89.
- ✓ Попова А.Д. Русь и славяне в поисках прародины: Ритмы истории / А.Д.Попова. — М., 2004.
- ✓ Поссевино А. Исторические сочинения о России XVI в. / А.Поссевино. — М., 1983.
- ✓ Практикум з історії середніх віків / Укл. Кривонос В.П. — Львів, 1999.
- ✓ Практикум по истории СССР с древнейших времен до конца XVIII века. — М., 1976.
- ✓ Пресняков А.Е. Российские самодержцы / А.Е.Пресняков. — М., 1990.
- ✓ Принятие христианства народами Центральной и Юго-Восточной Европы и крещение Руси. — М., 1988.
- ✓ Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян. — К.: Львів, 1997.
- ✓ Пронштейн А.П. Великий Новгород в XVI в. / А.П.Пронштейн. — Харьков, 1957.
- ✓ Равинский П. Сербская физиономия Белграда / П.Равинский // Родина. — 2006. — №9. — С. 54-58.
- ✓ Развитие этнического самосознания славян в эпоху зрелого феодализма. — М., 1989.
- ✓ Разин Е.А. История военного искусства: В 3-х т. / Е.А.Разин. — М., 1957. — Т. 2.
- ✓ Разумовская Л.В. Очерки по истории польских крестьян в XV-XVI вв. / Л.В.Разумовская. — М., 1968.
- ✓ Разумовская Л.В. Очерки по истории польских крестьян. От древних времен до XV века / Л.В.Разумовская. — М.; Ленинград, 1958.
- ✓ Раннефеодальные государства и народности (южные и западные славяне VI — XII вв.). — М., 1991.
- ✓ Раннефеодальные государства на Балканах. VI-XII вв. / Отв. ред. Г.Г.Литаврин. — М., 1985.
- ✓ Рапов О.М. Русская церковь в IX — первой трети XII в. Принятие христианства / О.М.Рапов. — М., 1998.
- ✓ Раппопорт П.А. Древнерусская архитектура / П.А.Раппопорт. — СПб., 1993.
- ✓ Ричка В. Київська Русь: Проблеми, пошуки, інтерпретації / В.Ричка // Український історичний журнал. — 2001. — №2. — С. 22-23.
- ✓ Ричка В. Княгиня Ольга / В.Ричка. — К., 2004.
- ✓ Ричка В.М. Знаки владі: Організація та форми репрезентації верховної влади в Київській Русі / В.М.Ричка // Український історичний журнал. — 2009. — №1. — С.67-83.
- ✓ Ричка В.М. Про склад і структуру великокнязівського двору середньовічного Києва / В.М.Ричка // Український історичний журнал. — 2007. — №3. — С.4-16.
- ✓ Романов А. «Свободные» смерды / А.Романов // История (приложение к газете «Первое сентября»). — 2001. — 23-31 августа (№32). — С. 10-14.
- ✓ Романов Б.А. Люди и нравы Древней Руси / Б.А.Романов. — М., 1990.
- ✓ Романовы. Исторические портреты, 1613-1762 / Под ред. А.Н.Сахарова. — М., 1997.
- ✓ Русанова И.П. Славянские древности VI-VII вв.: Культура пражского типа / И.П.Русанова. — М., 1976.
- ✓ Рыбаков Б.А. Из истории культуры Древней Руси / Б.А.Рыбаков. — М., 1984.
- ✓ Сазонова А.С. Социально-политические и национальные требования в учении Яна Гуса / А.С.Сазонова // Учен. зап. Ин-та славяноведения. — М., 1958. — Т. 16.
- ✓ Сахаров А.М. Образование и развитие Российского государства в XIV-XVII вв. / А.М.Сахаров. — М., 1969.
- ✓ Сахаров А.Н. Балканские походы Святослава и дипломатия Древней Руси / А.Н.Сахаров // Вопросы истории. — 1982. — №2. — С. 81-107.

- ✓ Мишулин А.В. Древние славяне в отрывках греко-римских и византийских писателей по VII в. н.э. / А.В.Мишулин // Вестник древней истории. — 1941. — №1.
- ✓ Мишулин А.В. Древние славяне и судьбы Восточно-Римской империи / А.В.Мишулин // Вестник древней истории. — 1939. — №1.
- ✓ Мішин В. Війни східних слов'ян / В.Мішин // Народна армія. — 1999. — 14 вересня. — С. 4-5.
- ✓ Мохнач В. Ничего не было: О татаро-монгольском иге / В.Мохнач // Огонек. — 2002. — №30. — С. 48-50.
- ✓ Назаров В. Стояние на Угре / В.Назаров // Вокруг света. — 2007. — №10. — С. 152-162.
- ✓ Наливайко В. Гуситський рух і Україна: З історії чесько-українських зв'язків / В.Наливайко // Хроніка-2000. — 1999. — №25/26. — С. 76-88.
- ✓ Наливайко С. Аспарух: ім'я засновника Болгарської держави у світлі індоіранських фактів / С.Наливайко // Українознавство. — 2005. — №4. — С. 246-252.
- ✓ Насонов А.Н. Монголы и Русь / А.Н.Насонов. — М.-Л., 1940.
- ✓ Наумов Е.П. Господствующий класс и государственная власть в Сербии XIII–XV вв. / Е.П.Наумов. — М., 1974.
- ✓ Наумов Е.П. К историографии Законника Стефана Душана / Е.П.Наумов // Славяно-балканские исследования. — М., 1972.
- ✓ Наумов Е.П. Становление и развитие Сербской раннефеодальной государственности / Е.П.Наумов // Раннефеодальные государства на Балканах. VI–XII вв. — М., 1985.
- ✓ Наумов Е.П. Экономическое положение Сербского государства в середине XIV в. / Е.П.Наумов // Хозяйство и общество на Балканах в средние века. — Калинин, 1978.
- ✓ Наумов С.П. Болгарське середньовіччя (VII–XIV ст.) в дослідженнях радянських істориків / С.П.Наумов // Проблеми слов'янознавства. — Вип. 24. — Львів, 1981.
- ✓ Нидерле Л. Славянские древности / Л.Нидерле. — М., 2001.
- ✓ Новиков А. Норманны и Древняя Русь / А.Новиков // Новый журнал. — 1998. — №1. — С. 132-144.
- ✓ Новосельцев А.П. Образование Древнерусского государства и его первый правитель / А.П.Новосельцев // Вопросы истории. — 1991. — №2.
- ✓ Носов Н.Е. Очерки по истории местного управления Русского государства первой половины XVI века / Н.Е.Носов. — М.-Ленинград, 1957.
- ✓ Носов Н.Е. Становление сословно-представительных учреждений в России / Н.Е.Носов. — Ленинград, 1969.
- ✓ Озолин А.И. Из истории гуситского движения / А.И.Озолин. — Саратов, 1962.
- ✓ Озолин А.И. Томаш Штитный — идеолог дворянского крыла бюргерской оппозиции в предгуситской Чехии / А.И.Озолин // Славянский сборник. — Саратов, 1972.
- ✓ Очерки истории культуры славян. — Вып. 1. — М., 1996.
- ✓ Очерки русской культуры XVI в.: В 2-х ч. — М., 1977.
- ✓ Памятники литературы Древней Руси. Конец XV — первая половина XVI века. — М., 1984.
- ✓ Памятники литературы Древней Руси. Середина XVI века. — М., 1985.
- ✓ Памятники литературы древней Руси: Начало русской литературы. XI-начало XII в. — М., 1978.
- ✓ Памятники права Киевского государства X–XIII вв. — М., 1953.
- ✓ Панеях В.М. Кабальное холопство на Руси в XVI в. / В.М.Панеях — Ленинград, 1967.
- ✓ Пастернак Я. Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях / Я.Пастернак // Український історик. — 1973. — №1/2. — С. 88-106; №3/4. — С. 69-83.
- ✓ Пахльовська О. Польща-Україна-Росія: Бермудський трикутник: слов'янські народи в пошуках справжньої батьківщини / О.Пахльовська // Сучасність. — 2008. — №3/4. — С. 60-80.
- ✓ Пашуто В.Т. Героическая борьба русского народа за независимость. XIII в. / В.Т.Пашуто. — М., 1956.
- ✓ Петров Н. Походження слов'ян / Н.Петров. — К., 1972.
- ✓ Петрухин В.Я. Очерки истории народов России в древности и раннем Средневековье / В.Я.Петрухин, Д.С.Раевский. — М., 2004.
- ✓ Платонов С.Ф. Лекции по русской истории / С.Ф.Платонов. — М., 1993.
- ✓ Плиний Старший. Естественная история // Вестник древней истории. — 1949. — №2.
- ✓ Повесть временных лет по Лаврентьевскому списку. — М.-Ленинград, 1950.

Шкала оцінювання знань

Оцінка за 100-бальною шкалою	90-100	83-89	75-82	68-74	60-67	35-59	0-34
Оцінка ECTS	A	B	C	D	E	FX	F
Оцінка за національною шкалою	відмінно	добре		задовільно		незадовільно	
	зараховано					не зараховано	

Зміст підсумкової оцінки

Оцінка ECTS	Зміст оцінки	За 100-бальною шкалою	Національна шкала	
			Екзамен	Залік
A	Відмінно - відмінний рівень компетентностей з незначними недоліками, які не мають принципового значення	90-100 балів	відмінно	зараховано
B	Дуже добре - високий рівень компетентностей з деякими недоліками	83-89 балів	добре	
C	Добре - добрий рівень компетентностей з деякими недоліками	75-82 балів		
D	Задовільно - посередній рівень компетентностей з недоліками, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	68-74 балів	задовільно	зараховано
E	Достатньо - мінімальний рівень компетентностей, допустимий для подальшого навчання або професійної діяльності	60-67 балів		
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень компетентностей, можливе повторне складання за умови належного самостійного доопрацювання	35-59 балів	незадовільно	не зараховано
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - дуже низький рівень компетентностей, необхідне повторне вивчення дисципліни	0-34 балів		

Шкала оцінювання кожного виду навчальної діяльності студента

(лекційна робота за модуль, семінарська робота за заняття, самостійна робота за модуль, модульна контрольна робота, ІНДЗ, екзамен/залік)

Кафедра- ральна шкала (оцінка)	Національна шкала	Рівень компетентностей студента
12	відмінно	Студент має системні глибокі знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення
11		Студент на високому рівні володіє узагальненими знаннями в обсязі та в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми
10		Студент має міцні знання, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення, аргументувати їх
9	добре	Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
8		Знання студента є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його логічна, хоч і має неточності
7		Студент правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
6	задовільно	Студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком.
5		Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
4		Студент з допомогою викладача відтворює основний навчальний матеріал, може повторити за зразком певну операцію, дію
3	незадовільно	Студент відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання
2		Студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
1		Студент може розрізняти об'єкти вивчення
0		Студент узагалі відмовляється від відповіді або робота ним не виконана

- ✓ Крип'якевич І. Всесвітня історія: У 3-х кн. — Кн. 2. Середньовіччя і нові часи. — К., 1995.
- ✓ Кром М.М. Политический кризис 30-40-х годов XVI века / М.М.Кром // Отечественная история. — 1998. — №5.
- ✓ Кузьмин А.Г. Падение Перуна: становление христианства на Руси / А.Г.Кузьмин. — М., 1988.
- ✓ Кулаков В.И. Славянская симфония / В.И.Кулаков // Наука в России. — 2003. — №5. — С. 72-79.
- ✓ Кульпин Э.С. Золотая Орда: судьбы поколений / Э.С.Кульпин // Восток. — 2006. — №6. — С. 26-41; 2007. — №1. — С. 44-55.
- ✓ Курбатов Г.Л. Христианство: Античность. Византия. Древняя Русь / Курбатов Г.Л., Фролов Э.Д., Фроянов И.Я. — Л., 1988.
- ✓ Кучкин В.А. Дмитрий Донской / В.А.Кучкин // Вопросы истории. — 1995. — №5.
- ✓ Кучкин В.А. Русь под игом: как это было / В.А.Кучкин. — М., 1991.
- ✓ Кучкин В.А. Формирование государственной территории Северо-Восточной Руси в X-XIV вв. / В.А.Кучкин. — М., 1984.
- ✓ Лазарев В.Н. Древнерусские мозаики и фрески XI-XV вв. / В.Н.Лазарев. — М., 1973.
- ✓ Лазарев В.Н. Русская иконопись. От истоков до начала XVI в. / В.Н.Лазарев. — М., 1983.
- ✓ Лаптева Л.П. Гуситское движение в Чехии / Л.П.Лаптева. — М., 1990.
- ✓ Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма (до 1848 г.) / Л.П.Лаптева. — М., 1985.
- ✓ Лаптева Л.П. Русская историография гуситского движения (40-е годы XIX в. — 1917 г.) / Л.П.Лаптева. — М., 1978.
- ✓ Лахно О.П. Проблема происхождения племенных объединений славян славянского типа в спадщине российских историков середины XVIII — началу XX столетия / О.П.Лахно // Исторична пам'ять: Науковий зб. — Полтава: АСМІ, 2009. — Вип. 1. — С. 39-45.
- ✓ Леонтьев А.К. Образование приказной системы управления в Русском государстве / А.К.Леонтьев. — М., 1961.
- ✓ Лимонов Ю.А. Владимиро-Суздальская Русь. Очерки социально-политической истории / Ю.А.Лимонов. — Ленинград, 1987.
- ✓ Липшиц Е.Э. Византийское крестьянство и славянская колонизация / Е.Э.Липшиц // Византийский сборник. — М.; Ленинград, 1945.
- ✓ Литаврин Г.Г. Условия развития болгарской культуры в XI-XII вв. / Г.Г.Литаврин // История и культура Болгарии. — М., 1981.
- ✓ Литаврин Г.Г. Формирование и развитие Болгарского раннефеодального государства (конец VII — начало XI в.) / Г.Г.Литаврин // Как была крещена Русь. — М., 1988.
- ✓ Литаврин Г. Дипломатия русской княгини Ольги / Г.Литаврин // Хроніка-2000. — 2007. — В.67-68. — С.311-384.
- ✓ Ловмянский Х. Русь и норманны / Х.Ловмянский. — М., 1985.
- ✓ Лотоцкий О. Хрещення Руси за кн. Володимира Великого / О.Лотоцький // Хроніка-2000. — 2007. — В.69-70. — С.228-244.
- ✓ Любимов Л. Искусство Древней Руси / Л.Любимов. — М., 1974.
- ✓ Мавродин В.В. Образование единого Русского государства / В.В.Мавродин. — Ленинград, 1951.
- ✓ Манусевич А.Я. Очерки по истории Польши / А.Я.Манусевич. — М., 1952.
- ✓ Мартышин О.В. Вольный Новгород. Общественно-политический строй и право феодальной республики / О.В.Мартышин. — М., 1992.
- ✓ Маршак Б.И. Перещепинский клад / Б.И.Маршак, К.М.Скалон. — Ленинград, 1972.
- ✓ Миллер А.И. Очерк польской истории (X в. — 1918 г.) / А.И.Миллер // Преподавание истории в школе. — 1990. — №1.
- ✓ Милов Л.В. Великорусский пахарь. Особенности русского исторического процесса / Л.В.Милов. — М., 1998.
- ✓ Милов Л.В. Природно-климатический фактор и особенности русского исторического процесса / Л.В.Милов // Вопросы истории. — 1992. — №4-5.
- ✓ Мининков Н.А. Донское казачество в эпоху позднего средневековья (до 1671 г.) / Н.А.Мининков. — Ростов-на-Дону, 1999.
- ✓ Мицик Ю. Опис Московської держави у хроніці О.Гваньїні / Ю.Мицик // Историчний журнал. — 2006. — №1. — С. 86-97.

- ✓ Кацва Л.А. История России VIII-XV вв. / Л.А.Кацва, А.Л.Юрганов. — М., 1993.
- ✓ Каштанов С.М. Социально-политическая история России конца XV — первой половины XVI в. / С.М.Каштанов. — М., 1967.
- ✓ Кизилов Ю.А. Земли и княжества Северо-Восточной Руси в период феодальной раздробленности (XII-XV вв.) / Ю.А.Кизилов. — Ульяновск, 1982.
- ✓ Кирпичников А.Н. Ледовое побоище 1242 г. (новое осмысление) / А.Н.Кирпичников // Вопросы истории. — 1994. — №5. — С. 162-170.
- ✓ Кирпичников А.Н. Русь и варяги: Русско-скандинавские отношения домонгольского времени / Кирпичников А.Н., Дубов И.В., Лебедев Г.С. // Славяне и скандинавы. — М., 1986.
- ✓ Киселева Г.Н. Киевский воевода Свенельд / Г.Н.Киселева // Вопросы истории. — 2006. — №8. — С.153-156.
- ✓ Кіндратенко А.М. Матеріали до історії Скитії-України IV-V ст. Походження та дії гунів. Кн.2. Гуни в описі Пріска Панійського / А.М.Кіндратенко. — Х., 2002.
- ✓ Клибанов А.И. Реформационные движения в России в XIV — первой половине XVI в. / А.И.Клибанов. — М., 1960.
- ✓ Кліменко С.І. Розробка уроків за темою "Слов'яни та їхні сусіди" / С.І.Кліменко // Історія та правознавство. — 2007. — №22-24. — С.77-87.
- ✓ Клюг Э. Княжество Тверское (1247-1485 гг.) / Э.Клюг. — Тверь, 1994.
- ✓ Клюг Э. Соперница Москвы: Тверское княжество (1247-1458) / Э.Клюг // Родина. — 1994. — №10. — С. 41-43.
- ✓ Ключевский В.О. Курс русской истории / В.О.Ключевский // Сочинения: В 9-ти т. — М., 1987-1990. — Т. 1-2.
- ✓ Ключевский В.О. Сказания иностранцев о Московском государстве / В.О.Ключевский. — М., 1991.
- ✓ Княгиня Ольга // Все для учителя. Фізичне виховання, ОБЖ. — 2006. — №13-14. — С.59-61.
- ✓ Князьков С.А. Допетровская Русь / С.А.Князьков. — М., 2005.
- ✓ Кобрин В.Б. Власть и собственность в средневековой России / В.Б.Кобрин. — М., 1985.
- ✓ Кобрин В.Б. Становление деспотического самодержавия в средневековой Руси / В.Б.Кобрин, А.Л.Юрганов // История СССР. — 1991. — №4.
- ✓ Кобычев В.П. В поисках прародины славян / В.П.Кобычев. — М., 1973.
- ✓ Ковалів П. До питання про виникнення східнослов'янських націй / П.Ковалів // Визвольний шлях. — 1969. — №5. — С. 631.
- ✓ Колычева Е.И. Аграрный строй России XVI века / Е.И.Колычева. — М., 1987.
- ✓ Константин Багрянородный. Об управлении империей: Текст, перевод, комментарий. — М., 1991.
- ✓ Копанев А.И. Крестьянство русского Севера в XVI в. / А.И.Копанев. — Ленинград, 1978.
- ✓ Королук В.Д. Славяне и восточные романцы в эпоху раннего средневековья / В.Д.Королук. — М., 1985.
- ✓ Костомаров Н.И. Мысли о федеративном начале в Древней Руси / Н.И.Костомаров // Український історичний журнал. — 1993. — №10. — С. 121-132.
- ✓ Костомаров Н.И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей / Н.И.Костомаров. — Кн. I-III. — М., 1990-1992.
- ✓ Котляр М. Давньоруська держава кінця XI — початку XII ст.: Від усобиць до стабілізації / М.Котляр, В.Отрощенко // Український історичний журнал. — 1997. — №2. — С. 18-28.
- ✓ Котляр М. З історії міжкнязівських відносин на Русі доби удільної роздробленості / М.Котляр // Історія України. — 2002. — Листопад (№41). — С. 1-7.
- ✓ Котляр М. Структура Галицько-Волинського літопису / М.Котляр // Другий міжнародний конгрес україністів. Львів, 22-28 серпня 1993 року. Ч.1. — Л., 1994. — С.15-19.
- ✓ Котляр М. Усні джерела Галицько-Волинського літопису / М.Котляр // Київська старовина. — 2004. — №1. — С.1-11.
- ✓ Котляр Н.Ф. Древнерусская государственность / Н.Ф.Котляр. — СПб., 1998.
- ✓ Кочин Г.Е. Сельское хозяйство на Руси конца XIII — начала XVI в. / Г.Е.Кочин. — М.-Ленинград, 1965.
- ✓ Краткая история Болгарии. С древнейших времен до наших дней. — М., 1987.

Шкала переходу від оцінки до балів ECTS (для екзамену/заліку)

Кафедральна шкала (оцінка) (за модуль, екзамен/залік)	Бали (за модуль, екзамен/залік)
12	40 балів
11	37 балів
10	33 бали
9	30 балів
8	27 балів
7	23 бали
6	20 балів
5	17 балів
4	13 балів
3	10 балів
2	7 балів
1	3 бали
0	0 балів

Шкала переходу від оцінки до балів ECTS (для двомодульного семестру та ІНДЗ)

Кафедральна шкала (оцінка) (за один модуль, ІНДЗ)	Бали (за один модуль, ІНДЗ)
12	20 балів
11	18 балів
10	17 балів
9	15 балів
8	13 балів
7	12 балів
6	10 балів
5	8 балів
4	7 балів
3	5 балів
2	3 бали
1	2 бали
0	0 балів

Семінарські заняття

№1: Еволюція східних слов'ян у додержавний період (2 год.)

1. Аналіз історіографії з теми (російська дорадянського періоду, радянська, сучасна пострадянської доби, зарубіжна).
2. Розселення східних слов'ян і взаємодія між ними.
3. Господарський і суспільний лад східних слов'ян у VI-IX ст.:
4. Вірування та мистецтво східних слов'ян дохристиянського періоду.
5. Додержавні політичні утворення східних слов'ян.

№2-3: Болгарська держава у VII-XII ст. (4 год.)

1. Передумови виникнення Болгарської держави в ранньому середньовіччі.
2. Державний устрій і політична структура болгарського суспільства в VII-IX ст.
3. Прийняття християнства та проголошення царства.
4. Болгарія наприкінці IX-X ст.
5. Виникнення та занепад Західної Болгарської держави.
6. Причини ліквідації болгарської державності на початку XI ст.
7. Богомилство: передумови виникнення та сутність вчення.
8. Особливості візантійського панування на болгарських землях.
9. Болгарська культура IX-XII ст.

№4-5: Київська Русь — держава східних слов'ян (IX-XII ст.) (4 год.)

1. Утворення та становлення державних політичних інституцій.
2. Хрещення Русі та його значення для історії східного слов'янства.
3. Політичний розвиток Київської Русі в X-XI ст.
4. Соціально-економічне становище в Київській Русі упродовж X-XI ст.
5. Культура на руських землях упродовж X-XI ст.
6. Феодальна роздробленість Київської Русі як етап розвитку східних слов'ян.
7. Руські землі напередодні монголо-татарського вторгнення.

№6: Друге Болгарське царство (2 год.)

1. Відновлення та утвердження Болгарської держави наприкінці XII — початку XIII ст.
2. Політичний розвиток Другого Болгарського царства.
3. Економічний розвиток і соціальні відносини в Болгарії упродовж XIII-XIV ст.
4. Послаблення Другого Болгарського царства напередодні османського завоювання.
5. Битва на Мариці та встановлення залежності від османської держави.
6. Культура та побут болгар наприкінці XII-XIV ст.

№7: Сербська держава Неманичів (2 год.)

1. Передумови формування держави Неманичів. Зетська держава.
2. Здобуття Сербією державної незалежності та проголошення королівства.
3. «Законник» Стефана Душана.
4. Проголошення Сербією царства та патріархії.
5. Падіння Сербської держави та встановлення османського панування.

№8: Боснійська держава Твртко (2 год.)

1. Боснійські землі напередодні утворення держави Твртко.
2. Перший період правління Твртко — Боснійська бановина.
3. Другий період правління Твртко — Королівство Боснія.
4. Занепад Боснійської держави після правління Стефана Твртко.

- ✓ Ивина Л.И. Крупная вотчина Северо-Восточной Руси конца XIV — первой половины XVI в. / Л.И.Ивина. — Ленинград, 1979.
- ✓ Иловайский Д. Становление Руси / Дмитрий Иловайский. — М., 2005.
- ✓ Иловайский Д.И. История России: Киевский период / Д.И.Иловайский. — М., 2008.
- ✓ Истоки: Откуда есть пошли славяне // Родина. — 2001. — №1/2. — С. 20-85.
- ✓ Историкографические исследования по славяноведению и балканистике. — М., 1984.
- ✓ Историография истории южных и западных славян. Учебное пособие. — М., 1987.
- ✓ История Болгарии: В 2-х т. — М., 1954. — Т. 1.
- ✓ История Византии: В 3-х тт. / Отв. ред. С.Д.Сказкин. — М., 1967. — Т. 1.
- ✓ История Европы: В 8-ми т. — М., 1992.
- ✓ История зарубежного искусства. — М., 1984.
- ✓ История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма: В 3-х т. / Гл. ред. З.В.Удальцова. — М., 1986. — Т. 1.
- ✓ История культур славянских народов: В 3-х т. — Т. 1. Древность и Средневековье. — М., 2003.
- ✓ История Польши: В 3-х томах. — М., 1954. — Т. 1.
- ✓ История России в трех томах / Под ред. А.Н.Сахарова. — М., 1996.
- ✓ История России с древнейших времен до 1861 г. (Под ред. Н.И.Павленко). — М., 1996.
- ✓ История русской литературы XI-XVII веков / Под ред. Д.С.Лихачева. — М., 1980.
- ✓ История средних веков (V-XV века). Хрестоматия / Сост. В.Е.Степанова, А.Я.Шевеленко. — М., 1980. — Ч. 1; 1981. — Ч. 2.
- ✓ История средних веков (XV-XVII века). Хрестоматия. — М., 1981.
- ✓ История СССР: Учеб. для ист. фак. пед. ин-тов. Т. 1. С древнейших времен до 1861 года / Под ред. Епифанова П.П., Мавродина В.В. — М., 1983.
- ✓ История Югославии: В 2-х т. — М., 1963.
- ✓ История южных и западных славян. Курс лекций / Под ред. Г.Ф.Матвеева и З.С.Ненашевой. — М., 1998. — Т. 1-2.
- ✓ История южных и западных славян. Курс лекций. — М., 1979.
- ✓ История южных и западных славян. — М., 1957; 1979; 1998 (том 1).
- ✓ Источниковедение истории южных и западных славян (феодальный период) / Отв. редактор Л.П.Лаптева. — М., 1999.
- ✓ История западных и южных слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій / За ред. В.І.Ярвого. — К., 2001.
- ✓ История южных и западных слов'ян: Підруч. для студ. іст. фак. вузів / Ред. Гранчак І.М., Кізченко А.Ф., Чорній В.П. — К., 1987.
- ✓ История мировой культуры. — К., 2001.
- ✓ История украинской та зарубіжної культури. — К., 2001.
- ✓ История Центрально-Східної Європи. Посібник / За ред. Л.Зашкільняка. — Львів, 2001.
- ✓ Йордан. О происхождении и деяниях гетов / Е.Скржинская. — СПб., 1997.
- ✓ Каждан А.П. Очерки истории Византии и южных славян / Каждан А.П., Литаврин Г.Г. — СПб., 1998.
- ✓ Казакова Н.А. Антифеодальные еретические движения на Руси XIV — начала XVI в. / Н.А.Казакова, Я.С.Лурия. — М.-Ленинград, 1955.
- ✓ Казакова Н.А. Вассиан Патрикеев и его сочинения / Н.А.Казакова. — М.-Ленинград, 1960.
- ✓ Казакова Н.А. Очерки по истории русской общественной мысли. Первая треть XVI в. / Н.А.Казакова. — Ленинград, 1970.
- ✓ Кандоба И. Жизнь и деятельность Ивана Калиты / И.Кандоба // Молодая гвардия. — 2006. — №7/8. — С. 164-172.
- ✓ Каргалов В.В. Внешнеполитические факторы развития феодальной Руси / В.В.Каргалов. — М., 1967.
- ✓ Каргалов В.В. На границах Руси стоят крепко! Великая Русь и Дикое Поле. Противостояние XIII- XVIII вв. / В.В.Каргалов. — М., 1998.
- ✓ Каргалов В.В. Освободительная борьба Руси против монголо-татарского ига / В.В.Каргалов // Вопросы истории. — 1969. — №2, 3, 4.
- ✓ Каргашев А.В. Очерки по истории русской церкви / А.В.Каргашев. — Т. 1-2. — М., 1992-1993.

- ✓ Горский А.А. Русь в конце X — начале XII века: территориально-политическая структура («земли» и «волости») / А.А.Горский // Отечественная история. — 1992. — №4.
- ✓ Горський В. Книга і книжники в Київській Русі / В.Горський // Київська Русь. — 2007. — №1. — С.193-212.
- ✓ Горський В.С. Святі Київської Русі / В.С.Горський. — К., 1994.
- ✓ Грачев В.П. Сербская государственность в X—XIV вв. / В.П.Грачев. — М., 1972.
- ✓ Греков Б.Д. Киевская Русь / Б.Д.Греков. — М., 1953.
- ✓ Греков Б.И. Мир истории: русские земли XIII-XV вв. / Б.И.Греков. — М., 1986.
- ✓ Григорьев Ю. Владимир Красное солнышко, или перестройка №1 / Ю.Григорьев // Наука и религия. — 2004. — №9. — С.18-23.
- ✓ Гудзенко О. Духовні ідеали Київської Русі як джерела формування національно-християнської моралі / О.Гудзенко // Сіверянський літопис. — 2003. — №4. — С.23-28.
- ✓ Гумилев Л.Н. Древняя Русь и Великая Степь / Л.Н.Гумилев. — М., 1989.
- ✓ Гуревич А.Я. Походы викингов / А.Я.Гуревич. — М., 1996.
- ✓ Гусакова Н.А. Из истории борьбы плебейской оппозиции против феодально-католической реакции в начале гуситского движения (1419-1422 гг.) / Н.А.Гусакова. — Минск, 1963.
- ✓ Гуситское движение в освещении современников. Источники и материалы для практических занятий / Сост. и пер. Л.П.Лаптева. — М., 1992.
- ✓ Данилевский И.Н. Древняя Русь глазами современников и потомков (IX—XII вв.) / И.Н.Данилевский. — М., 1999.
- ✓ Данилова Л.В. Сельская община в средневековой Руси / Л.В.Данилова. — М., 1994.
- ✓ Дворник Ф. Славяне в европейской истории и цивилизации / Ф.Дворник. — М., 2001.
- ✓ Дегтярев А.Я. Русская деревня в XV-XVII веках. Очерк истории сельского расселения / А.Я.Дегтярев. — Ленинград, 1980.
- ✓ Денисов О. Прабатьківщина слов'ян / О.Денисов, М.Ведейко // Голос України. — 2005. — №181. — С.8-9.
- ✓ Дигтярев А. Два центра зарождения русской государственности / А.Дигтярев, И.Фроянов // Лепта. — 1992. — №1. — С. 165-171.
- ✓ Дідух Л. Ремесло у Київській Русі / Л.Дідух // Історія в школах України. — 2005. — №5. — С.41-43.
- ✓ Дмитриева Н.А. Краткая история искусств / Н.А.Дмитриева. — М., 1989.
- ✓ Досталь М.Ю. Словистика: между пролетарским интернационализмом и славянской идеей (1941-1948) / М.Ю.Досталь // Славяноведение. — 2007. — №2. — С.17-31.
- ✓ Древняя Русь в свете зарубежных источников. — М., 1999.
- ✓ Древняя Русь: Город, замок, село. — М., 1985.
- ✓ Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV-XVI вв. — М., 1950.
- ✓ Егоров В.Л. Историческая география Золотой Орды в XIII-XIV вв. / В.Л.Егоров. — М., 1985.
- ✓ Егоров В.Л. Русь и ее южные соседи в X-XIII веках / В.Л.Егоров // Отечественная история. — 1994. — №6.
- ✓ Етнічні процеси у середньовічному слов'янському світі // Український історичний журнал. — 2001. — №3. — С. 3-47.
- ✓ Етнокультурні процеси у Південно-Східній Європі в I тисячолітті н.е. — К.; Львів, 1997.
- ✓ Ждан Б. Золота Орда / Б.Ждан // Визвольний шлях. — 1968. — №3. — С. 292-299; №4. — С. 415.
- ✓ Завітневич В. Володимир Святий як політичний діяч / В.Завітневич // Хроніка-2000. — 2007. — В.69-70. — С.81-202.
- ✓ Залізник Л. Походження східних слов'ян / Л.Залізник // Дивослово. — 2001. — №3. — С. 26-28.
- ✓ Зимин А.А. В канун грозных потрясений / А.А.Зимин. — М., 1986.
- ✓ Зимин А.А. Витязь на распутье: Феодальная война в России XV в. / А.А.Зимин. — М., 1991.
- ✓ Зимин А.А. И.С.Пересветов и его современники / А.А.Зимин. — М., 1958.
- ✓ Зимин А.А. Россия на рубеже XV-XVI столетий / А.А.Зимин. — М., 1982.
- ✓ Иванов С.А. Оборона балканских провинций Византии и проникновение «варваров» на Балканы в первой половине VI в. / С.А.Иванов // Византийский временник. — 1984. — Т. 45.
- ✓ Иванова О.В. К вопросу о характере земельной ренты в Малой Польше в XVI-XVII вв. / О.В.Иванова // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1960. — К., 1962.

№9: Держава Трпимировичів (2 год.)

1. Державний устрій Хорватського князівства.
2. Соціально-економічний розвиток держави Трпимировичів.
3. Зовнішня політика хорватської держави.
4. Культурний розвиток Хорватії за Трпимировичів.

№10: Чорногорія в X-XV ст. (2 год.)

1. Перші державні утворення на землях Чорногорії.
2. Процес об'єднання Зети з Рашкою.
3. Зета між Венецією та Османською імперією.

№11: Перші держави західних слов'ян (2 год.)

1. Вендська протодержава слов'ян.
2. «Держава» Само.
3. Великоморавська держава.

№12-13: Гуситський рух у Чехії (4 год.)

1. Учення Яна Гуса:
 - а) відображення стану католицької церкви;
 - б) погляди на державу і суспільно-політичні відносини;
 - в) національні вимоги, захист Кутногорського едикту.
2. Програмні вимоги гуситів:
 - а) чотири празькі статті (артикули);
 - б) дванадцять статей таборитів.
3. Таборитський радикалізм:
 - а) уявлення про шляхи викорінення соціального зла;
 - б) погляди на устрій майбутнього суспільства.
4. Діяльність Яна Гуса та початок гуситського руху.
5. Перший етап гуситських воєн.
6. Другий етап: військові перемоги гуситів і їх походи за межі Чехії.
7. Завершальний період гуситської революції: наслідки руху.

№14: Втрата Чехією політичної самостійності (2 год.)

1. Суспільно-економічний розвиток Чехії після Гуситської революції.
2. Правління Подебрада в Чехії.
3. Чехія під владою династії Ягеллонів.
4. Приєднання чеських земель до австрійської монархії Габсбургів.

№15: Ранньосередньовічна Польська держава (2 год.)

1. Виникнення держави та запровадження християнства на польських землях.
2. Внутрішня політика Мешка I та Болеслава Хороброго.
3. Війни з Німецькою державою та Київською Руссю.
4. Криза монархії та політична роздробленість.

№16: Розквіт Польського королівства в період пізнього середньовіччя (XIV-XVI ст.) (2 год.)

1. Відродження державності Польського королівства за Владислава Локетка.
2. Внутрішня та зовнішня політика Казимира III Великого.
3. Політичний та соціально-економічний розвиток Польщі в період правління династії Ягеллонів.
4. Формування станово-представницької монархії в Польщі упродовж XIV-XVI століть.
5. Особливості зовнішньої політики Польського королівства в означений період.

№17: Середньовічна культура західних слов'ян (2 год.)

1. Процеси культурної асиміляції в центральноевропейських слов'янських народів.
2. Проникнення ренесансних впливів і становлення гуманістичної течії в духовній культурі слов'ян.
3. Становлення літературних мов і розвиток словесної творчості.
4. Розвиток ренесансної науки.
5. Контрреформація і католицька реформа.

№18: Руські землі та Золота Орда (XIII-XIV ст.) (2 год.)

1. Установлення залежності руських земель від Золотої Орди.
2. Відносини руських князівств із Золотою Ордою.
3. Боротьба руських князівств проти татаро-монгольського нашествия:
 - а) внутрішні народні протиординські виступи;
 - б) битви на річках П'яні та Вожі;
 - в) Куликовська битва;
 - г) походи Едигея та Ахмата на Русь.
4. Наслідки золоординського іґа для Русі.

№19-20: Централізація Північно-Східної Русі навколо Москви (4 год.)

1. Причини та передумови зміцнення Московського князівства у XIV-XV ст.
2. Політика Івана I Калити.
3. Діяльність Дмитрія Донського.
4. Династична війна в Московському князівстві.
5. Подальше об'єднання північно-східних руських земель навколо Москви упродовж XV — початку XVI ст.
6. Державний лад Московської держави кінця XV — початку XVI ст.
7. Соціально-економічне становище новоутвореної Московської держави.
8. Зовнішня політика Московської держави наприкінці XV — початку XVI ст.

№21: Північно-руська культура Московської держави (XIV-XVI ст.) (2 год.)

1. Освіта та наукові знання в Московській державі упродовж XIV — початку XVI століття.
2. Північно-руська література Московської держави:
 - а) літописання та хронографи;
 - б) полемічна література;
 - в) аґіографічна література;
 - г) усна народна творчість.
3. Мистецтво в Московській Русі XIV — початку XVI століття.
4. Архітектура Московської держави XIV — початку XVI століття.

- ✓ Ботвинник М. Откуда есть пошел букварь / М.Ботвинник. — Минск, 1983.
- ✓ Брайчевский М.Ю. Об «антах» Псевдомаврикия / М.Ю.Брайчевский // Советская этнография. — 1953. — №2.
- ✓ Брайчевский М.Ю. Біля джерел слов'янської державності / М.Ю.Брайчевський. — К., 1964.
- ✓ Бровко Н.П. Генезис міст Польщі в IX — XIII століттях / Н.П.Бровко // Вісник Київського національного університету імені Т.Шевченка. Історія. — 2000. — Вип. 43. — С. 32-37.
- ✓ Брудницька Л. Дух хана Кубрата: Коріння болгарського народу віднайдено на українській землі / Л.Брудницька // Політика і культура. — 2001. — №35. — С. 32-33.
- ✓ Буганов В.И. Эволюция феодализма в России: Социально-экономические проблемы / В.И.Буганов, А.А.Преображенский, Ю.А.Тихонов. — М., 1980.
- ✓ Буданова В.П. Великое переселение народов. Этнополитические и социальные аспекты / Буданова В.П., Горский А.А., Ермолова И.Е. — М., 1999.
- ✓ Будовниц И.У. Монастыри на Руси и борьба с ними крестьян в XIV-XVI веках / И.У.Будовниц. — М., 1966.
- ✓ Бычков А. Киевская Русь: Страна, которой никогда не было? / Алексей Бычков. — М., 2007.
- ✓ Бычков А. Происхождение славян / Алексей Бычков. — М., 2007.
- ✓ Бычков А. Энциклопедия славянской мифологии / Алексей Бычков. — М., 2008.
- ✓ Бычков В.В. Русская средневековая эстетика. XI-XVII века / В.В.Бычков. — М., 1992.
- ✓ Васильев А.А. История Византийской империи. От начала крестовых походов до падения Константинополя / А.А.Васильев. — СПб., 2000.
- ✓ Введение христианства на Руси / Отв. ред. А.Д.Сухов. — М., 1987.
- ✓ Великая хроника о Польше, Руси и их соседях XI-XIII веков / Под ред. В.Л.Янина. — М., 1987.
- ✓ Верба И.А. Первый государь всея Руси / И.А.Верба // Школа. — 1998. — №6. — С. 69-71.
- ✓ Веселовский С.Б. Феодальное землевладение в Северо-Восточной Руси / С.Б.Веселовский. — М.-Ленинград, 1947.
- ✓ Византийский земельный закон / Под ред. И.П.Медведева. — Ленинград, 1984.
- ✓ Відейко М. Напередодні Русі: VIII — початок IX ст. / М.Відейко // Голос України. — 2006. — 7 червня. — С. 12-13.
- ✓ Відейко М. Особливості економіки та політики на Русі / М.Відейко // Голос України. — 2007. — 19 вересня. — С. 12-13.
- ✓ Війна скіфів із персами за царювання Дарія. Версія Геродота із Галікарнасу // Історія в середніх і вищих навчальних закладах України. — 2005. — №8. — С.19-20.
- ✓ Волошина Т.А. Языческая мифология славян / Т.А.Волошина, С.Н.Астапов. — Ростов-н/Д., 1996.
- ✓ Волощук О. Ярослав Мудрий — погляд крізь віки / О.Волощук // Науковий світ. — 2004. — №6. — С.14-15.
- ✓ Всемирная история: В 24-х томах. — Минск, 1996. — Т. 7, 8.
- ✓ Гайдай М. Ідеї Відродження і Бароко в слов'янському фольклорі / М.Гайдай // Народна творчість та етнографія. — 2006. — №1. — С. 79-89.
- ✓ Гвоздь М. Міфи і правда про трьох братів слов'янських / М.Гвоздь // Українське слово. — 2006. — №19. — С. 8.; №20. — С. 8; №21. — С. 8; №22. — С. 8; №23. — С. 8,9.
- ✓ Герберштейн С. Записки о Московии / С.Герберштейн. — М., 1988.
- ✓ Головки А.Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X — первой трети XIII вв. / А.Б.Головки. — К., 1988.
- ✓ Головки О.Б. Держава Романовичів та Золота Орда (40-50-ті рр. XIII ст.) / О.Б.Головки // Український історичний журнал. — 2004. — №6. — С. 3-16.
- ✓ Горбаненко С.А. Землеробство слов'ян останньої чверті I тис. н.е. / С.А.Горбаненко // Археологія. — 2006. — №3. — С.73-79.
- ✓ Горский А. Ветви славянского древа: «Славинии» раннего средневековья: как складывались государства у славян: VI-VIII вв. / А.Горский // Родина. — 2001. — №9. — С. 22-23.
- ✓ Горский А.А. Политические центры восточных славян и Киевской Руси: проблемы эволюции / А.А.Горский // Отечественная история. — 1993. — №6.
- ✓ Горский А.А. Проблема происхождения названия «Русь» в современной советской историографии / А.А.Горский // История СССР. — 1983. — №3. — С. 131-137.

Література

- ✓ Аграрная история Северо-Запада России: Вторая половина XV — начало XVI в. — Ленинград, 1971.
- ✓ Акимова О.А. Формирование хорватской раннефеодальной государственности / О.А.Акимова // Раннефеодальные государства на Балканах. VI-XII вв. — М., 1985.
- ✓ Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV — начала XVI в. / Отв. ред. Б.Д.Греков. — М., 1952-1964. — Т. 1-3.
- ✓ Алексеев С.В. Славянская Европа VII-VIII вв. / С.В.Алексеев. — М., 2007.
- ✓ Алексеев Ю.Г. Аграрная и социальная история Северо-Восточной Руси XV-XVI вв. Переяславский уезд / Ю.Г.Алексеев. — М.-Ленинград, 1966.
- ✓ Алексеев Ю.Г. Развитие поместной системы в XVI в. / Ю.Г.Алексеев, А.И.Копанев // Дворянство и крепостной строй России XVI-XVIII вв. — М., 1975.
- ✓ Алексеева Т.И. Восточные славяне: истоки, становление, формирование / Т.И.Алексеева // Наука в России. — 2003. — №2. — С. 63-72.
- ✓ Алпатов М.В. Сокровища русского искусства. XI-XVI вв. / М.В.Алпатов. — Ленинград, 1971.
- ✓ Алферова Г.В. Русские города XVI-XVII веков / Г.В.Алферова. — М., 1989.
- ✓ Альшиц Д.Н. Начало самодержавия в России / Д.Н.Альшиц. — М., 1985.
- ✓ Ангелов Д. Богомилство в Болгарии / Д.Ангелов. — М., 1954.
- ✓ Антология чешской и словацкой философии / Общ. ред. Е.А.Сафроновой и М.А.Хевеши. — М., 1982.
- ✓ Арцыбашева Т.Н. Славяне-русы-варяги — кто они? / Т.Н.Арцыбашева // Вопросы истории. — 2004. — №1. — С.118-125.
- ✓ Асов А.И. Славянские боги и рождение Руси / А.И.Асов. — М., 1999.
- ✓ Ахиезер А.С. Россия: критика исторического опыта: В 3-х т. / А.С.Ахиезер. — М., 1991.
- ✓ Базилиевич К.В. Внешняя политика Русского централизованного государства / К.В.Базилиевич. — М., 1952.
- ✓ Балязин В.Н. Рождение Великой империи / В.Н.Балязин. — М., 2009.
- ✓ Баран В. Археологія та лінгвістика про етнокультурний розвиток давніх слов'ян / В.Баран // Українознавство. — 2005. — №4. — С. 270-273.
- ✓ Баран В. Велике розселення слов'ян / В.Баран // Археологія. — 1998. — №2. — С. 30-37.
- ✓ Баран В. До питання про етнічні та державотворчі процеси в Київській Русі / В.Баран // Визвольний шлях. — 2002. — №6. — С. 22-28.
- ✓ Баран В. Етнічні й державотворчі процеси часів утворення Київської Русі / В.Баран // Історія в школах України. — 2004. — №4. — С.40-44.
- ✓ Баран В. Міждисциплінарні підходи до вивчення етногенезу слов'ян / В.Баран // Історія в школах України. — 2006. — №1. — С. 46-49.
- ✓ Баран В. Питання економіки та соціального розвитку слов'ян / В.Баран // Історія в школах України. — 2005. — №5. — С.44-50.
- ✓ Баран В. Слов'яни у V-VII століттях нашої ери / В.Баран // Історія в школах України. — 2003. — №2. — С. 35-38.
- ✓ Баран В.Д. Давні слов'яни / В.Д.Баран. — К., 1998.
- ✓ Баран Я. Суспільний розвиток слов'ян у світлі етнографії, археології та історичних джерел / Я.Баран // Історія в школах України. — 2006. — №7. — С. 52-56.
- ✓ Баран Я.В. Слов'янська община / НАН України. Ін-т археології. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. Буковинський центр археологічних досліджень / Я.В.Баран. — К.-Чернівці, 2004.
- ✓ Бегичева В. Откуда есть пошла Москва? / В.Бегичева // Наука и религия. — 2007. — №9. — С. 24-27.
- ✓ Белорусы / Отв. ред. В.К.Бондарчик. — М., 1998.
- ✓ Беляева Г.П. Общественные и государственно-правовые взгляды Яна Гуса / Г.П.Беляева // Учен. зап. Ленингр. ун-та. Сер. юрид. наук. — Ленинград, 1958. — Вып. 10.
- ✓ Боброва С.П. Некоторые вопросы крестьянского землевладения в Сербии XII — первой половине XIV вв. / С.П.Боброва // Вопросы истории славян. — Воронеж, 1963. — Вып. 1.
- ✓ Богданов А.П. Княгиня Ольга / А.П.Богданов // Вопросы истории. — 2005. — №2. — С.57-72.
- ✓ Борисов Н.С. Церковные деятели средневековой Руси XIII-XVII вв. / Н.С.Борисов. — М., 1988.

Самостійна робота

Проаналізуйте роль готів у розселенні давніх слов'ян.

Охарактеризуйте взаємини давніх слов'ян із гуннами та аварами.

Занесіть до колонок їх відповідники:

Основні види господарства давніх слов'ян	Допоміжні види господарства давніх слов'ян
<i>бортництво, рибальство, землеробство, мисливство (полювання), городництво, хліборобство, скотарство (тваринництво), бджільництво, садівництво, виноградарство</i>	

Укажіть причини невірності проблеми походження слов'ян до нашого часу.

Перелічіть відомі вам гіпотези походження слов'ян і їх авторів.

Обґрунтуйте найбільш вірогідну, на ваш погляд, концепцію походження давніх слов'ян.

На основі чого О.Трубачов дійшов висновку, що носії ранніх слов'янських діалектів були в тісному контакті з германцями та італіками?

Проаналізуйте періодизацію еволюції праслов'янської мови, розроблену Ф.Філіним.

Проаналізуйте вплив зовнішніх факторів на становлення слов'янських мов.

Назвіть причини «Великого переселення народів».

Визначте долю Союзу семи слов'янських племен унаслідок Великого переселення народів.

Простежте причини та напрями переселення протоболгар на Балканський півострів.

Назвіть причини та наслідки асиміляції протоболгар слов'янами.

На контурній карті Європи вкажіть напрями та території розселення слов'ян на Балканському півострові.

Співвіднесіть у таблиці прибічників норманізму та антинорманізму:

Норманісти	Антинорманісти
<i>А.Шльоцер, Г.Міллер, М.Ломоносов, І.Забелін, С.Гедеонов, Г.Байєр, В.Татищев, М.Карамзін, М.Щербатов, Д.Гловайський</i>	

Покажіть схематично систему влади у додержавних східних слов'ян.

Перелічіть і проаналізуйте спільне та відмінне в державотворенні Києва та Новгороду упродовж IX століття.

Назвіть відомі Вам думки вчених щодо розташування Артанії.

Установіть відповідність між історичними особами та політичними об'єднаннями, які вони очолювали:

<i>Кий</i>	<i>правитель у антив</i>
<i>Бож</i>	<i>візантійський імператор</i>
<i>Костянтин</i>	<i>полянський князь</i>
<i>Пирогаст</i>	<i>готський король</i>
<i>Германаріх</i>	<i>антський полководець</i>

На контурній карті визначте території розселення різних політичних об'єднань східних слов'ян напередодні утворення Київської Русі.

Заповніть таблицю:

Дата	Основні події І Болгарського царства
...	...

Складіть генеалогічне дерево роду Дуло.

Порівняйте умови союзного договору 862 р. з положеннями Глибокого миру 863 р. Які наслідки укладення останнього?

Опишіть походи київського князя Святослава на Болгарію.

Заповніть таблицю:

Норманізм		Антинорманізм	
сильні сторони теорії	слабкі сторони теорії	сильні сторони теорії	слабкі сторони теорії
...

Яке походження етноніму «Русь»?

Наведіть докази того, що процес утворення держави у східних слов'ян завершився тільки на кінець X ст.

Охарактеризуйте наслідки Любецького з'їзду руських князів.

Обґрунтуйте значення 1132 р. для Київської держави.

Знайдіть та випишіть статті «Руської Правди» щодо поглиблення соціальної неоднорідності та становлення індивідуальної власності у Київській Русі.

Знайдіть і випишіть статті «Руської Правди» щодо фіксації зміцнення державності.

Що значить вислів: «Кождо да держить отчину свою»?

Назвіть функції та повноваження новгородського князя упродовж IX-XIII ст.

У чому відмінності між новгородським та іншим руським боярством?

Заповніть таблицю:

Повстання Івайло

1.	Хронологічні рамки	
2.	Причини виступу	
3.	Рушійні сили	
4.	Хід, події повстання	
5.	Території поширення	
6.	Наслідки повстання	

Розкрийте роль болгарського царя Івана Александра (1331-1371 рр.) у зміцненні Болгарського царства.

Опишіть причини, умови та наслідки коронації Калояна та унії болгарської церкви з Римом.

Складіть схему всіх правителів династії Неманичів у Сербії.

Заповніть таблицю:

Роки	Основні події з історії держави Неманичів
...	...

У чому основне значення битви на р. Мариці? Обґрунтуйте.

Проаналізуйте політику Джураджа Бранковича.

Охарактеризуйте середньовічну сербську культуру.

109. Визначте причини поразки руських військ і основні події походу Батия на Русь.

110. Охарактеризуйте особливості відносин Русі та Золотої Орди.

111. Визначте особливості розвитку Новгородської феодальної республіки в умовах іґа.

112. Прослідкуйте еволюцію боротьби руських князівств проти татаро-монгольського іґа.

113. Встановіть наслідки монголо-татарського іґа для Русі.

114. Визначте передумови об'єднання руських земель навколо Москви.

115. Встановіть причини возвеличення Москви та проаналізуйте початок об'єднання руських земель.

116. Дайте аналіз діяльності князя Юрія Довгорукого та Олександра Невського.

117. Прослідкуйте етапи боротьби за ярлик Великого князя Володимирського.

118. Проаналізуйте суперництво Москви та Твері.

119. Визначте економічний розвиток Московського князівства за Івана I Калити.

120. Дайте характеристику політичного та військового зміцнення Московського князівства за Івана I Калити.

121. Визначте особливості діяльності Семена Гордого та Івана Красного у Московському князівстві.

122. Проаналізуйте внутрішню політику князя Дмитрія Донського.

123. Простежте хід і наслідки Куликовської битви.

124. Визначте наслідки «Стояння на Утрі» для руських земель.

125. Охарактеризуйте династичну війну другої чверті XV ст.

126. Дайте аналіз діяльності князя Василя I.

127. Встановіть особливості політики князя Василя II.

128. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику князя Івана II.

129. Проаналізуйте діяльність князя Івана III Великого.

130. Охарактеризуйте особливості суперництва Москви та Великого Новгороду.

131. Проаналізуйте відносини Московського князівства з Великим князівством Литовським.

132. Змалюйте процес завершення територіального об'єднання земель навколо Москви.

133. Проаналізуйте процес формування загальнорусських органів управління та особливої форми державності Московської держави.

134. Визначте історичне значення утворення Московської централізованої держави.

135. Зробіть аналіз діяльності князя Василя III.

136. Проаналізуйте соціально-економічний розвиток Московської держави наприкінці XV — початку XVI ст.

137. Розгляньте феодальне землеволодіння в Московській централізованій державі напередодні епохи Івана Грозного.

138. Проаналізуйте причини та наслідки політичної кризи 30-40-х років XVI століття.

139. Встановіть особливості розвитку літописання на північно-русських землях у XIV — на початку XVI ст.

140. Встановіть особливості розвитку полемічної літератури на північно-русських землях у XIV — на початку XVI ст.

141. Встановіть особливості розвитку аґіографічної літератури на північно-русських землях у XIV — на початку XVI ст.

142. Дослідіть еволюцію усної народної творчості в Північній Русі.

143. Проаналізуйте народні та наукові знання на північно-русських землях у XIV-XVI ст.

144. Дослідіть появу книгодрукування в Московській державі.

145. Визначте особливості архітектури давньої Московської держави.

146. Дайте характеристику іконопису на Русі в період зміцнення влади Москви.

147. Охарактеризуйте прикладне мистецтво в Московській Русі.

148. Визначте особливості живопису в Московській державі пізнього середньовіччя.

149. Проаналізуйте побут населення Московського князівства.

150. Дайте характеристику церковно-релігійного життя в Московській державі упродовж XIV-XVI століть.

55. Визначте особливі риси середньовічної хорватської культури.
56. Дайте аналіз розквіту Далмації та Дубровника в XII-XV ст.
57. Встановіть основні напрями завоювання турками-османами південнослов'янських земель.
58. Проаналізуйте особливості територіально-судового устрою слов'ян на підосманській території.
59. Простежте умови життя й господарства слов'янських народів під владою турків-османів.
60. Зробіть аналіз культури південних слов'ян в умовах османського панування.
61. З'ясуйте особливості розселення слов'ян на землях Центральної Європи (за межами первісного ареалу проживання).
62. Визначте роль Великої Моравії для історії й культури Центральної Європи.
63. Проаналізуйте історичну долю полабсько-балтійських, альпійських і паннонських слов'ян.
64. Охарактеризуйте процес утворення та внутрішньої консолідації Чеського князівства.
65. Встановіть значення утвердження християнства та освоення великоморавської спадщини Чехією.
66. Виділіть особливості становища Чехії у складі Священної Римської імперії.
67. Проаналізуйте розквіт середньовічної Чехії за правління династії Люксембургів.
68. Визначте особливості імперської політики Карла Люксембурга в Чехії.
69. Визначте передумови гуситського руху.
70. Проаналізуйте ідеологічну програму гуситського руху.
71. Охарактеризуйте діяльність Яна Гуса.
72. Дослідіть політичну боротьбу в 1415-1419 рр. у Чехії.
73. Проаналізуйте програму чашників у гуситському русі.
74. Проаналізуйте програму таборитів у гуситському русі.
75. Проаналізуйте програму пікардів у гуситському русі.
76. Визначте трактування «чотирьох пражських статей» різними напрямками гуситів.
77. Охарактеризуйте розгром гуситами хрестових походів.
78. Поясніть проблему гусизму на Базельському соборі та угоду між чашниками й католиками.
79. Проаналізуйте битву біля Ліпан і поразку таборитів.
80. Визначте значення гуситського руху для історії й культури середньовічної Чехії.
81. Визначте особливості становлення режиму станової монархії та утвердження австрійських Габсбургів на чеському троні.
82. Охарактеризуйте процес зміцнення влади Габсбургів і втрати Чехією політичної самостійності.
83. Проаналізуйте долю Словаччини в складі Угорського королівства.
84. Визначте долю Словаччини в системі монархії Габсбургів і проаналізуйте діяльність братиків.
85. Розкрийте роль династії Пястів у виникненні польської державності.
86. Охарактеризуйте процес запровадження християнства в Польській державі.
87. Дайте характеристику діяльності князя Мешка I.
88. Визначте основні риси політики князя Болеслава Хороброго.
89. Проаналізуйте діяльність князя Болеслава II Сміливого.
90. Дайте характеристику зовнішньої та внутрішньої політики князя Болеслава III Кривоустого.
91. Встановіть причини політичної роздробленості Польської держави.
92. Визначте внутрішні та зовнішні чинники подолання роздробленості Польської держави.
93. Проаналізуйте культуру та освіту Польської держави в X-XIII ст.
94. Охарактеризуйте діяльність Владислава Локетка.
95. Дайте характеристику діяльності та реформам Казимира Великого.
96. Проаналізуйте умови Кревської унії.
97. Визначте причини та наслідки війн Польської держави з Тевтонським орденом.
98. Розкрийте наслідки Грюнвальдської битви та Тринадцятирічної війни для Польського королівства.
99. Проаналізуйте унію Польського королівства з Угорщиною.
100. Поясніть особливості народної та шляхетської культури Польської держави в добу середньовіччя.
101. Проаналізуйте особливості формування польської середньовічної нації.
102. Дайте характеристику польської літератури доби середньовіччя.
103. Визначте головні риси польського мистецтва доби середньовіччя.
104. Проаналізуйте освіту в середньовічному Польському королівстві.
105. Установіть значення проникнення ренесансних впливів до духовної культури слов'ян у період середніх віків.
106. Дайте характеристику виникненню та розвитку гуманізму в культурі західних слов'ян доби середньовіччя.
107. Проаналізуйте процес становлення літературних мов у західних слов'ян середньовіччя.
108. Порівняйте Реформацію, Контрреформацію та католицьку реформу на західнослов'янських землях.

Проаналізуйте еретичні рухи в боснійських землях XII-XIII століть.
 Проаналізуйте соціально-економічний розвиток хорватських земель у XII-XV століттях.

Охарактеризуйте хорватську культуру середньовічного періоду.
 Проаналізуйте процес прийняття християнства Хорватією.
 Розкрийте основні етапи становлення церковної організації в хорватських землях.

Назвіть причини посилення угорського впливу на хорватські території Балканського півострова.

З'ясуйте долю хорватських земель у XVI столітті.
 З'ясуйте особливості архітектури балканських слов'ян в епоху середньовіччя.
 Яке значення середньовічних християнських конфесійно-культурних традицій для розвитку етнокультурної диференціації балканських слов'ян?

Виділіть особливості візантійського культурного кола.
 Назвіть провідні центри візантійсько-слов'янського духовного та культурного спілкування.

Яка роль Кирило-Мефодіївської традиції у розвитку середньовічної культури балканських слов'ян?

Виділіть основні риси образотворчого мистецтва південних слов'ян у середні віки.

Охарактеризуйте дубровницько-далматинське літературне відродження.
 Визначте вплив європейського Відродження на культуру балканських слов'ян у пізньому середньовіччі.

Який вплив на культуру слов'ян зробили турки-османи після їх завоювання?
 Проаналізуйте наслідки хрестового походу проти турків-османів у другій половині XIV ст. для балканських народів.

Якими були наслідки битви на річці Мариці для слов'янських народів Балканського півострова?

З'ясуйте результати та наслідки битви на Косовому полі 1389 р.
 У чому полягав подвиг слов'янина Милоша Обілича?

Чому князь Лазар Хребелянович був оголошений сербською православною церквою мучеником?

Опишіть процес включення до складу Османської імперії Македонії та Дубровника.

Перелічіть основні риси політичного та економічного розвитку західних слов'ян у ранньосередньовічну добу.

З'ясуйте долю лужицьких сербів у середні віки.
 Законспектуйте статтю або параграф літературного джерела (на вибір), які прямо стосуються розкриття особливостей ранньосередньовічного розвитку слов'янських народів Центральної Європи. Укажіть повну бібліографічну довідку про опрацьоване джерело.

Проаналізуйте політику «тиску на Схід» у ранньому середньовіччі.
 Визначте роль просвітницької діяльності Кирила та Мефодія для слов'янських

народів раннього середньовіччя.

З'ясуйте долю словацьких земель у складі Угорського королівства упродовж X-XII століть.

Напишіть міні-твір «У Празькому університеті XIV століття».

Імператор Священної Римської імперії і чеські землі: визначте особливості розвитку.

Заповніть таблицю:

Течія гуситів	Чашиники	Помірковані таборити	Радикальні таборити
Представники
Вимоги

З'ясуйте ідеологічні передумови гусизму.

Існують різні точки зору щодо оцінки гуситського руху: гуситський рух — національна трагедія Чехії; вища фаза розвитку чеського суспільства й героїчних проявів; гуситський рух — класова, антифеодална боротьба. Як Ви вважаєте, який із цих підходів відповідає дійсності? Обґрунтуйте.

Чому хрестові походи проти гуситів зазнали поразки? Обґрунтуйте свою відповідь по кожному з них.

Чи можна стверджувати, що гуситський рух зазнав поразки? Обґрунтуйте відповідь.

Напишіть оповідання про хрестові походи від імені таборита.

Що нового додали до військової справи гусити?

Складіть політичний заповіт Яна Гуса.

Опишіть від імені хрестоносця тактику гуситів.

Визначте зміни в соціальній структурі чеського суспільства унаслідок гуситського руху.

Проаналізуйте передумови соціальних конфліктів на зламі XV-XVI століть у чеських землях.

З'ясуйте особливості діяльності товариств «Чеських братів».

Проаналізуйте новели закону 1487 р. чеського сейму щодо селянства. Якою була реакція самого чеського селянства?

Прослідкуйте зв'язок Селянської війни в Німеччині з чеськими землями.

Яка роль Габсбургів для слов'янських земель через призму османської загрози початку XVI століття?

Визначте причини та передумови входження словацьких земель до Угорського королівства.

Проаналізуйте процес приєднання словацької етнічної території до Угорського королівства.

Охарактеризуйте економічний розвиток Словаччини в складі Угорського королівства.

Проаналізуйте діяльність Матуша Чака Тренчинського.

Завдання для підсумкового контролю

1. Проаналізуйте первісний ареал проживання ранньослов'янського етносу.
2. Визначте роль слов'ян у «Великому переселенні народів».
3. Зробіть аналіз соціально-політичної та господарської організації «слов'ян».
4. Визначте передумови та причини утворення Київської Русі.
5. З'ясуйте проблему походження терміну «Русь».
6. З'ясуйте роль слов'ян і протоболгар в утворенні середньовічної болгарської держави.
7. Зазначте особливості та значення прийняття християнства в Болгарії.
8. Розкрийте особливості розквіту I Болгарського царства.
9. Проаналізуйте богомільський рух у Болгарії.
10. Проаналізуйте процес виникнення давньоруської держави східних слов'ян.
11. Визначте особливості формування території Київської Русі.
12. Охарактеризуйте державний лад Київської Русі.
13. Проаналізуйте реформи княгині Ольги та діяльність Святослава.
14. Проаналізуйте реформи Володимира Великого.
15. Дайте характеристику епосі Ярослава Мудрого.
16. Проаналізуйте діяльність Володимира Мономаха.
17. Політична роздробленість Київської Русі: причини та наслідки.
18. Дайте характеристику культури в Київській Русі.
19. Визначте передумови та причини визволення Болгарії від візантійського панування.
20. З'ясуйте роль відновлення царства та патріархії в Болгарії для історії південних слов'ян.
21. Проаналізуйте причини, хід і наслідки повстання Івайло.
22. Простежте процес встановлення залежності болгарських земель від османської держави.
23. Проаналізуйте процес утворення перших сербських князівств.
24. З'ясуйте особливості прийняття сербами християнства.
25. Дайте характеристику Зетської держави.
26. Визначте основні характеристики діяльності Стефана Немані.
27. Зробіть аналіз діяльності Стефана II Першовінчаного.
28. Проаналізуйте особливості сербської культури на шляху освоєння візантійського та болгарського спадку в ранньосередньовічний період.
29. Охарактеризуйте столітній розвиток середньовічної Сербської держави Неманичів після 1228 р.
30. Визначте особливості політичної діяльності Стефана Душана.
31. Розкрийте особливості соціально-економічного розвитку сербських земель упродовж XII-XIV ст.
32. Визначте значення проголошення царства та патріархії для Сербії.
33. Проаналізуйте причини та хід розпаду Сербського царства.
34. Дайте характеристику наслідків битви на Косовому полі XIV ст.
35. Простежте процес встановлення залежності Сербії від Османської держави.
36. Визначте політичну та економічну долю Сербської деспотини.
37. Опишіть головні культурні надбання Сербії в середньовічну добу.
38. Проаналізуйте перші державні утворення на території Чорногорії.
39. Визначте характерні риси християнізації середньовічного чорногорського населення.
40. Охарактеризуйте процес об'єднання Зети з Рашкою та його наслідки.
41. Розкрийте особливості еволюції чорногорських земель у складі Венеції та Османської імперії в XIV-XV ст.
42. Проаналізуйте становище боснійських земель у X-XIII ст.
43. Прослідкуйте процес християнізації на боснійських землях.
44. Зробіть аналіз внутрішнього устрою та зовнішньої політики Боснійської бановини упродовж XIII — середини XIV ст.
45. Дайте характеристику Боснії під владою Угорського королівства.
46. Визначте становище боснійських земель за правління Твртко.
47. Проаналізуйте процес виникнення Герцеговини.
48. Виділіть особливості занепаду Боснійської держави в XV ст.
49. Дайте характеристику становленню Хорватської держави.
50. Охарактеризуйте діяльність князя Томислава.
51. Визначте особливості прийняття християнства на хорватських землях.
52. Проаналізуйте ідеологію та діяльність «глаголяшів».
53. Зробіть аналіз соціально-економічного устрою середньовічної Хорватської держави.
54. Проаналізуйте розділ хорватських земель в часи пізнього середньовіччя.

Тематика творчих робіт

Форма виконання:

- а) письмовий реферат із захистом;
- б) доповідь з унаочненнями;
- в) виготовлення та представлення наочних посібників, унаочнень, карт, макетів, хрестоматійних підбірок і тематичних альбомів з ілюстраціями тощо;
- г) виготовлення та показ електронних презентацій, схем, фото-, відео- та аудіоматеріалу тощо;
- д) методична розробка уроків, екскурсій, тестів тощо;
- е) складання бібліографічного покажчика та ін.
 1. Глотогенез давніх слов'ян.
 2. Етногенез давніх слов'ян.
 3. Проблема походження давніх слов'ян.
 4. Розселення слов'ян на Балканському півострові.
 5. Взаємодія давніх слов'ян із Візантією.
 6. Етногенез східних слов'ян.
 7. Етногенез західних слов'ян.
 8. Етногенез південних слов'ян.
 9. Додержавні політичні об'єднання в східних слов'ян.
 10. Додержавні політичні об'єднання в західних слов'ян.
 11. Додержавні політичні об'єднання в південних слов'ян.
 12. Утворення Київської Русі.
 13. Утворення I Болгарського царства.
 14. Візантійське завоювання I Болгарського царства.
 15. Антивізантійська боротьба на болгарських землях.
 16. Утворення II Болгарського царства.
 17. Османське завоювання південних слов'ян.
 18. Прийняття слов'янами християнства.
 19. Богомільський рух у Болгарії.
 20. Київська Русь упродовж IX — початку XIII ст.
 21. Сербські землі в період середньовіччя.
 22. Основні віхи історії середньовічної Боснії.
 23. Розвиток середньовічної Хорватії.
 24. Далматинські міста, чорногорські та словенські землі в середні віки.
 25. Культура балканських слов'ян в епоху середньовіччя.
 26. Виникнення перших держав у західних слов'ян.
 27. Утворення Чеського князівства.
 28. Утвердження християнства в західних слов'ян.
 29. Політичний розвиток Чеського князівства за династії Люксембургів.
 30. Ян Гус і його вчення.
 31. Політичні програми гуситів.
 32. Військові успіхи та поразки гуситів.
 33. Джерела та історіографія гуситського руху.
 34. Значення гусизму для середньовічної Європи.
 35. Ситуація в Чехії після гуситських воєн.
 36. Словаки в середні віки.
 37. Діяльність братиків у словацьких землях.
 38. Польські землі в найдавніші часи.
 39. Династія Пястів і виникнення польської державності.
 40. Внутрішня політика перших польських князів і королів.
 41. Зовнішня політика Польської держави у IX-XIII ст.
 42. Культура та освіта в середньовічній Польській державі.
 43. Формування станової монархії в Польщі.
 44. Креська унія.
 45. Війни Польської держави з Тевтонським орденом.
 46. Культура західних слов'ян у середні віки.
 47. Встановлення золотоординського іга на Русі.
 48. Визволення руських земель від іга.
 49. Об'єднання руських земель навколо Москви.
 50. Середньовічна культура на північно-руських землях.

- Прослідкуйте участь Я.Іскри в подіях руху «братиків» на словацьких землях. Охарактеризуйте становище словацьких земель упродовж XIV століття. Проаналізуйте боротьбу з османською навалою на словацьких землях. Дайте характеристику словацьким землям у складі монархії Габсбургів упродовж XV-XVI століть.
- Визначте особливості Реформації та Контрреформації на словацьких теренах. Охарактеризуйте становище словацьких земель у період османсько-габсбурзького протистояння.
- Хід повстання, рушійні сили та форми боротьби «братиків». Наслідки та значення руху «братиків».
- Проаналізуйте умови формування давньопольської державності. Установіть значення запровадження християнства для Польського князівства в короткостроковій перспективі.
- Складіть схематично генеалогічне дерево династії Пястів. Проаналізуйте причини скликання та результати Гнєзненського з'їзду 1000 року.
- Проаналізуйте положення та наслідки проголошення Болеславом III Кривоустим принципів успадкування верховної влади в Польщі (Статут Болеслава III).
- Дайте загальну характеристику привілею 1180 року. Проаналізуйте вплив феодальної роздробленості на економіку польських земель.
- Простежте процес поширення на польських територіях німецького права. Що нового воно принесло?
- Проаналізуйте політику Казимира Великого щодо Галицької Русі. Яке значення для Польської державності мали «Статути Казимира Великого»? Які причини призвели до укладення Креської династичної унії? Проаналізуйте появу в Польщі Ягеллонської династії. Чи була в ній потреба? Якими були наслідки Грюнвальдської битви та Тринадцятилітньої війни? Порівняйте умови обох Торунських мирних договорів Польщі та Тевтонського ордену XV століття.
- Перелічіть і складіть схему основних інститутів станової монархії Польського королівства XIV-XVI ст. Якими були основні пункти Кошицького привілею? Значення цього документу. Проаналізуйте умови Корчинського привілею 1386 року. Проаналізуйте основні положення Петрковських статутів. Дайте коротку характеристику Червинському (1422) та Єдлинському (1430) привілеям.
- Проаналізуйте основні форми колонізації в Польщі упродовж XII-XV ст. Дайте характеристику еволюції освіти в середньовічній Польщі. Охарактеризуйте розвиток освіти в середньовічній Чехії та на словацьких землях.
- Прослідкуйте особливості чеської та словацької середньовічної літератури.

Проаналізуйте особливості польської середньовічної літератури.
 Визначте особливості польської архітектури доби середньовіччя.
 Встановіть особливості чеської та словацької архітектури доби середньовіччя.
 Проаналізуйте розвиток образотворчого мистецтва в середньовічних Чехії та Словаччині.

Зробіть аналіз розвитку образотворчого мистецтва в середньовічній Польщі.
 Музика й театр у середньовічній Польщі.

Музика й театр у середньовічних Чехії та Словаччині.

Скласти хронологічну таблицю «Боротьба руських князівств проти татаро-монголів».

Проаналізуйте долю західних руських земель після звільнення від золотоординського іґа.

Поясніть неодноразові спільні військові дії русичів і половців на початку XIII століття — непримиренних ворогів попереднього періоду.

Визначте головні причини поразки руських військ від татаро-монголів у ході походу Батия.

Дайте характеристику системі баскацтва.

Поясніть словосполучення «Дедюнева рать».

Поясніть словосполучення «Стояння на Утрі».

Яку подію можна вважати остаточною ліквідацією татаро-монгольського іґа на руських землях? Чому?

Розкрийте основну ідею теорії «Москва — третій Рим».

Чому Іван III спочатку підтримував нестяжателів?

Напишіть листа одному з московських князів за власним вибором. Чому саме йому? Що б Ви йому порадили?

Схематично покажіть систему управління «Пана Великого Новгорода».

Заповніть таблицю:

Повноваження вищих посадових осіб у Великому Новгороді

<i>Посадник</i>	<i>Архієпископ</i>	<i>Тисяцький</i>	<i>Князь</i>
...

Заповніть таблицю:

Розширення території Московської держави в XIV-XV ст.

<i>Роки</i>	<i>Князь</i>	<i>Нові землі</i>	<i>Подія, в результаті якої відбулося приєднання</i>
...

Територіальне зростання Московської держави у XV столітті — закономірний процес чи заслуга царя Івана III? Якби не було Івана III, чи об'єдналися б землі Північно-Східної Русі у XV столітті? Обґрунтуйте відповідь.

Яке значення в житті Великого Новгорода мав князь?

Що сталося з Володимиро-Суздальським князівством після смерті Всеволода Велике Гніздо?

Які методи застосовували московські князі для збільшення своїх володінь? Відповідь підтвердити фактами.

161. Смоленське князівство під час іґа.
162. Чернігівське князівство під час іґа.
163. Муромо-Рязанське та Полоцьке князівства під час іґа.
164. Новгородська феодальна республіка під час іґа.
165. Галицько-Волинське князівство під час іґа.
166. Наслідки татаро-монгольського іґа для східних слов'ян.
167. Історіографія золотоординського іґа на руських землях.
168. Боротьба руського народу проти татаро-монголів упродовж XIII ст.
169. Діяльність Олександра Невського.
170. Передумови та особливості об'єднання руських земель навколо Москви.
171. Суперництво Москви з сусідніми землями.
172. Економічне та військове зміцнення Московського князівства в XIV ст.
173. Московська Русь за Івана Калита.
174. Москва за братів Семена Гордого та Івана Красного.
175. Діяльність Дмитрія Московського (Донського).
176. Куликовська битва та її значення для руських земель.
177. Причини возвеличення Москви.
178. Діяльність Василя I та Василя II.
179. Династична війна другої третини XV ст. у Московському князівстві.
180. Історичне значення утворення Московської держави.
181. Соціально-економічний розвиток Московського князівства.
182. Державний лад Московського князівства в XV ст.
183. Зовнішня політика Московської централізованої держави.
184. Внутрішня політика великих московських князів.
185. Діяльність Івана III.
186. Судебник Івана III.
187. Діяльність Василя III.
188. Політична криза 30-40-х років XVI ст. у Московському князівстві.
189. Руська література та усна народна творчість упродовж XIV — першої третини XVI ст.
190. Книгодрукування в Московській Русі.
191. Пізнє літописання в Московському князівстві.
192. Архітектура Московської Русі.
193. Живопис у Північній Русі в період пізнього середньовіччя.
194. Іконопис у Північній Русі періоду пізнього середньовіччя.
195. Життя та творчість Андрія Рубльова.
196. Народні та наукові знання в Московській Русі.
197. Побут сільського населення Московської Русі.
198. Побут міського населення Московської Русі.
199. Особливості феодального землеволодіння в Московській Русі.
200. Роль козацтва в історії Московської Русі.

107. Чехія за правління династії Люксембургів.
108. Ідеологія Яна Гуса та її джерела.
109. Передумови гуситського руху.
110. Початок виступу гуситів у Чехії.
111. Політична програма чашників.
112. Політична програма таборитів.
113. Трактатування гуситами «Чотирьох празьких статей».
114. Перший період гуситських воєн.
115. Другий період гуситських воєн.
116. Розгром гуситами хрестових походів.
117. Проблема гусизму на Базельському соборі.
118. Битва біля Ліпан і поразка таборитів. Діяльність чашників на зближення з католиками.
119. Джерела та історіографія гуситського руху.
120. Ян Желіський — портрет на тлі епохи.
121. Ян Жижка — портрет на тлі епохи.
122. Значення гуситського руху для середньовічної Європи.
123. Станова монархія в Чехії за австрійських Габсбургів.
124. Чеські землі в період Тридцятирічної війни.
125. Словацькі землі в середні віки.
126. Діяльність братиків у Словаччині.
127. Виникнення Польської держави та династії Пястів.
128. Внутрішня та зовнішня політика Мешка I.
129. Запровадження християнства в Польщі.
130. Діяльність Болеслава Хороброго.
131. Гнезненський з'їзд 1000 року.
132. Болеслав II Сміливий і його діяльність.
133. Політична криза 1030-х років у Польській державі.
134. Політика князя Болеслава III Кривоустого.
135. Причини та наслідки політичної роздробленості Польської держави.
136. Політична роздробленість Польщі у XII-XIII ст.
137. Становище церкви в середньовічній Польщі.
138. Культура середньовічної Польщі.
139. Еволюція системи сеньйорату та принципату.
140. Діяльність Владислава Локетка.
141. Діяльність і реформи Казимира Великого.
142. Формування станової монархії в Польщі.
143. Значення Кревської унії для зміцнення Польської держави.
144. Експансія Польщі на землі Галицько-Волинського князівства.
145. Польсько-литовське зближення та його значення.
146. Війни Польської держави з Тевтонським орденом.
147. Наслідки Грюнвальдської битви для Польщі.
148. Польське королівство в Тринадцятирічній війні.
149. Унія Польського королівства з Угорщиною.
150. Адміністративний устрій середньовічної Польської держави.
151. Формування польської середньовічної нації.
152. Соціальна структура середньовічного польського населення.
153. Польська література в добу середньовіччя та освіти.
154. Середньовічне мистецтво Польщі.
155. Книгодрукування у слов'ян Центральної Європи.
156. Привілеї Людовіка Великого, Владислава II Ягайла та Казимира IV.
157. Встановлення татаро-монгольського іґа на Русі.
158. Відносини Русі з Золотою Ордою.
159. Київське князівство в період іґа.
160. Владимиро-Суздальська земля під час іґа.

Які фактори були вирішальними у звільненні від татаро-монгольського іґа Московської держави? Обґрунтуйте відповідь.

Чому міжусобиці в Московському князівстві першої половини XV століття не призвели до його розпаду, як це було з Київською Руссю? Обґрунтуйте відповідь.

Коли і під впливом яких чинників розпочався процес відродження руської культури?

Проаналізуйте нові літературні жанри та назвіть причини їх виникнення у Московській державі.

Ви згодні з твердженням, що монголо-татарське іґо не знищило самобутності і самостійності руської культури? У чому проявлялася наступність в її розвитку?

Проаналізуйте мету створення та основний сюжет «Задонщини».

Проаналізуйте мету створення та основний сюжет «Сказання про Мамаєве побоїще».

Дайте характеристику жанру літератури XV-XVI століття — «ходіння».

Дайте загальну характеристику твору «Великі Четві Мінеї».

Проаналізуйте діяльність і погляди Федора Карпова.

Проаналізуйте діяльність і погляди Івана Пересветова.

Поясніть словосполучення «секуляризація культури». Коли цей процес з'явився у Московській державі?

Проаналізуйте ідеологічну позицію «стригольників».

Проаналізуйте ідеологічну позицію «жидовствуючих».

Проаналізуйте ідеологічну позицію «іосифлян».

Проаналізуйте ідеологічну позицію «нестяжателів».

Проаналізуйте ідеологічну позицію «вільнодумців».

Визначте особливості одягу жителів Московської держави XIV-XVI століть.

Індивідуально-дослідні завдання (ІНДЗ)

Тематика рефератів

1. Історична слов'яністика серед інших слов'яністичних дисциплін.
2. Вивчення слов'янської історії вітчизняними вченими.
3. Вивчення слов'янської історії зарубіжними вченими.
4. Етнічна самосвідомість як важливий чинник етногенетичного процесу.
5. Господарський лад давніх слов'ян.
6. Розселення давніх слов'ян.
7. Соціальна організація давніх слов'ян.
8. Релігія давніх слов'ян.
9. Розвиток мов у давніх слов'ян.
10. Культурний розвиток давніх слов'ян.
11. Наукова дискусія про прабатьківщину слов'ян.
12. Формування етноніму «слов'яни» та його сучасний стан.
13. Участь слов'ян у «Великому переселенні народів».
14. Масова колонізація слов'янами Балканського півострова.
15. Утворення Аварського каганату та його взаємодія зі слов'янами.
16. Історична доля слов'янського населення Візантії.
17. Особливості етногенезу східних слов'ян.
18. Особливості етногенезу західних слов'ян.
19. Особливості етногенезу південних слов'ян.
20. Ранні додержавні об'єднання у східних слов'ян.
21. Ранні додержавні об'єднання у західних слов'ян.
22. Ранні додержавні об'єднання у південних слов'ян.
23. Передумови утворення Київської Русі.
24. Проблема походження терміну «Русь».
25. Передумови утворення середньовічної болгарської держави.
26. Прийняття християнства Болгарією.
27. Проголошення царства й патріархії в Болгарії.
28. Самуїлова держава та занепад I Болгарського царства.
29. Болгарська культура VIII-XII ст.: характерні риси.
30. Візантійська окупація болгарських земель у XI-XII ст.
31. Богомільський рух у Болгарії.
32. Формування території Київської Русі.
33. Державний лад Київської Русі.
34. Реформи княгині Ольги в Київській Русі.
35. Діяльність Святослава Завойовника.
36. Діяльність Володимира Великого.
37. Прийняття християнства Київською Руссю.
38. Епоха Ярослава Мудрого: політичні здобутки.
39. Епоха Ярослава Мудрого: економічні здобутки.
40. Епоха Ярослава Мудрого: культурні здобутки.
41. «Руська Правда» — законник Київської Русі.
42. Борис і Гліб — київські князі.
43. Церква та релігія в Київській Русі.
44. Митрополит Іларіон і його діяльність.
45. Києво-Печерська Лавра — духовний центр Київської Русі.
46. Діяльність Володимира Мономаха.
47. Повстання 1113 р. в Київській Русі.
48. Політична роздробленість Київської Русі: Київське князівство.
49. Політична роздробленість Київської Русі: Чернігівське князівство.
50. Політична роздробленість Київської Русі: Сіверське князівство.
51. Політична роздробленість Київської Русі: Галицько-Волинське князівство.
52. Політична роздробленість Київської Русі: Великий Новгород.
53. Політична роздробленість Київської Русі: Володимиро-Суздальське князівство.
54. Писемність у Київській Русі.
55. Освіта в Київській Русі.
56. Архітектура в Київській Русі.
57. Мистецтво та музика в Київській Русі.
58. Повсякденний побут жителів Київської Русі.
59. Релігія в Київській Русі.
60. Місце церкви в державному будівництві обох болгарських царств.
61. Антивізантійські виступи болгар у XI ст.: перше повстання.
62. Антивізантійські виступи болгар у XI ст.: друге повстання.
63. Повстання братів Асенів і відновлення болгарської державності.
64. II Болгарське царство напередодні османського завоювання.
65. Османське завоювання Болгарії.
66. Характерні риси османського панування на болгарських землях.
67. Антиосманські повстання на болгарських землях.
68. Унікальність побуту та культури болгар у середні віки.
69. Утворення перших сербських князівств.
70. Зетська держава в боротьбі за звільнення від візантійської опіки.
71. Політична діяльність Стефана Немані.
72. Проголошення королівства в Сербії та основні етапи його еволюції.
73. Основні риси середньовічної сербської культури.
74. «Законник» Стефана Душана як визначна пам'ятка середньовічного сербського права.
75. Сербський напрямок османської експансії на Балканах.
76. Унікальність розвитку Сербської деспотовини.
77. Політична діяльність Стефана Душана.
78. Проголошення царства та патріархії в Сербії.
79. Розквіт середньовічної Боснійської держави.
80. Виникнення Герцеговини та її розвиток у середні віки.
81. Османське завоювання Боснії та Герцеговини.
82. Виникнення незалежної держави Трпимировичів.
83. Політична діяльність князя Томислава.
84. Особливості розвитку хорватських земель під османською владою.
85. Хорватські землі в складі володінь Габсбургів.
86. Особливості розвитку хорватської літератури та наукових знань.
87. Розвиток словенських земель за доби середньовіччя.
88. Падіння візантійської влади в Далмації та становлення комунального устрою.
89. Встановлення венеціанського панування в Далмації.
90. Дубровнік під сюзеренітетом Османської імперії.
91. Характерні риси балканської православної традиції слов'ян.
92. Господарсько-економічний устрій балканських слов'ян.
93. Соціально-політична організація балканських слов'ян.
94. Духовне життя балканських слов'ян.
95. Посилення Османської держави на Балканах.
96. Значення битви на р. Мариці для балканських слов'ян.
97. Наслідки битви на Косовому полі для Балкан.
98. Втрата державної незалежності балканськими слов'янськими народами.
99. Антиосманські виступи в слов'янських землях на Балканах.
100. Доля балканських слов'ян під османською владою.
101. Перші військово-політичні об'єднання західних слов'ян.
102. Держава Само та Карантанія.
103. Велика Моравія та її значення для середньовічного слов'янства.
104. Доля полабсько-балтійських, альпійських і паннонських слов'ян.
105. Утворення Чеського князівства.
106. Запровадження християнства в Чехії.